

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

DLUHOVÉ PORADENSTVÍ V SOCIÁLNÍ PRÁCI

**Metodika dluhového poradenství pro sociální
pracovníky a pracovníky v sociálních službách**

Bakalářská práce

Studijní program

Sociální práce

Autor: Jitka Čarná

Vedoucí práce: Mgr. Iva Linhartová

Olomouc 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně na základě použitých pramenů a literatury uvedených v bibliografickém seznamu.

V Olomouci 24. dubna 2024

Jitka Čarná

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat vedoucí práce, paní Mgr. Ivě Linhartové za její obětavé a vstřícné vedení v průběhu psaní práce a paní Bc. Zdeňce Formánkové za připomínky a zpětnou vazbu, kterou mi vždy ochotně poskytla. Poděkování za podporu ve studiu patří také přátelům a celé mé rodině, především manželovi.

Anotace

Absolventská práce se zaměřuje na dluhové poradenství v kontextu sociální práce a jeho vliv na dlužníky a jejich sociální prostředí. Cílem práce je konceptualizovat téma dluhové problematiky, zdůvodnit přínos dluhového poradenství pro profesní růst pracovníků a vliv dluhového poradenství na zlepšení životní situace klientů a celkové úrovně kvality poskytovaných služeb.

Klíčová slova: zadluženost, exekuce, dluhové poradenství, sociální vyloučení, chudoba, příjmová chudoba.

Annotation

The graduate thesis focuses on debt counselling in the context of social work and its impact on debtors and their social environment. The aim of the thesis is to conceptualize the topic of debt issues, to justify the benefits of debt counseling for the professional growth of workers and the impact of debt counseling on improving the life situation of clients and the overall level of quality of services provided.

Keywords: indebtedness, foreclosures, debt counselling, social exclusion, poverty, income poverty.

Obsah

Úvod.....	12
1 Představení tématu.....	13
1.1 Zadlužení a předlužení	13
1.2 Ohrožené skupiny	14
1.3 Hlavní příčiny předlužování	14
1.3.1 Nebezpečné půjčky.....	15
1.3.2 Nízké příjmy.....	15
1.4 Finanční gramotnost populace a identifikace problému.....	16
1.5 Důsledky předlužení	18
1.6 Předlužení lidé a role sociální terénní práce.....	20
2 Teorie a metody sociální práce	21
2.1 Poradenská paradigma.....	22
2.2 Přístup orientovaný na úkol.....	22
3 Etické hledisko	24
4 Propojení tématu se sociální politikou.....	26
4.1 Chudoba.....	26
4.2 Životní a existenční minimum.....	28
4.3 Bytová politika	30
5 Legislativa dluhového poradenství.....	31
5.1 Zákona č. 257/2016 Sb., O spotřebitelském úvěru.....	31
5.2 Novelizace Občanského soudního řádu (OSŘ) a exekučního řádu (EŘ) s účinností od 1. 1. 2022	32
5.2.1 Náklady řízení hrazeny přednostně (před jistinou)	32
5.2.2 Zastavení bagatelních exekucí (do 1500 Kč jistiny)	32
5.2.3 Zastavení marných bezvýsledných exekucí (nad 1 500 Kč jistiny)	32
5.2.4 Změny v mobiliárních exekucích	33
5.2.5 Snižování penalizace dlužného zdravotního a sociálního pojištění	33
5.2.6 Chráněný účet.....	33
5.2.7 Technické změny v novelizaci OSŘ, EŘ	33
6 Analýza potřeby	35
6.1 Příčiny problému a jeho dopady na cílovou skupinu a společnost obecně	35
6.2 Příklady řešení dané problematiky v ČR.....	36
6.2.1 Bezplatná insolvenční poradna.....	36
6.2.2 Mobilní dluhový poradci – poskytovatelem je Člověk v tísni, o. p. s.....	37
6.2.3 Protidluhový koordinátor města	38
6.2.4 Trojstranná spolupráce	39
6.3 Příklady řešení dané problematiky v zahraničí	39

6.4	Základní informace o velikosti cílové skupiny	40
6.5	Popis metod získání předložených dat a vyhodnocení výchozího stavu	41
6.6	Specifikace stakeholderů	43
7	Metodický dokument	45
7.1	Popis návaznosti na první část KP	45
7.2	Užívané aplikační nebo metodické postupy	45
7.3	Identifikace limitů dosavadního řešení, popis změny a cílového stavu	46
8	Metodika dluhového poradenství pro sociální práci	48
8.1	Definice dluhu	48
8.2	Závazky a jejich vymáhání	48
8.2.1	Druhy pohledávek: přednostní – nepřednostní	49
8.2.2	Splatnost pohledávky (peněžitý závazek)	49
8.3	Exekuce	52
8.3.1	Exekuční tituly a exekuční příkazy	52
8.3.2	Zdroje informací o exekucích: Kde a jak zjistit aktuální exekuční situaci?	53
8.4	Elektronický platební rozkaz EPR, soudní řízení	54
8.4.1	Rozhodčí doložka – rozhodčí řízení	55
8.5	Příjmy exekučně postižitelné a nepostižitelné	56
8.5.1	Příkázání pohledávky (zabavení peněz na bankovním účtu)	57
8.5.2	Splátkový kalendář v rámci exekučního řízení	57
8.5.3	Skončení exekuce	58
8.5.4	Nezabavitelné minimum, exekuční srážky	58
8.6	Exekuce movitého majetku	59
8.7	Exekuce nemovitého majetku	60
8.8	Oddlužení	61
8.8.1	Způsoby oddlužení	61
8.8.2	Podmínky vstupu do oddlužení	62
8.8.3	Výše splátek v oddlužení	62
8.8.4	Návrh na povolení oddlužení	62
8.8.5	Přerušení a prodloužení oddlužení	63
8.8.6	Splnění oddlužení – osvobození od zbytku závazků	63
9	Prediktivní analýza rizik a dopadů v cílovém prostředí	64
9.1	Návrh pilotního ověření zavedení metodického postupu v organizaci	65
9.2	Evaluační pilotního ověření	65
	Závěr	67
	Bibliografie	69
	Seznam příloh	71
	Přílohy	73

Seznam zkratk

CEE	Centrální evidence exekucí
EPR	Elektronický platební rozkaz
ESF	Evropský sociální fond
FÚ	Finanční úřad
IS	Insolvenční správce
IVA	Individual Voluntary Arrangement
NNO	Nestátní nezisková organizace
KSPV	Koordinovaný přístup k sociálnímu vyloučení
MAS	Místní akční skupina

Úvod

Zadluženost a s ní spojené sociální problémy představují významnou výzvu pro sociální práci a péči o klienty. V oblastech, kde je důraz kladen na pomoc marginalizovaným komunitám, jako je romská populace, se tento problém stává ještě naléhavějším. Přestože zadluženost ovlivňuje mnoho aspektů života jednotlivců a rodin, často bývá v sociální práci opomíjena nebo řešena okrajově.

Cílem této bakalářské práce je představit Metodiku dluhového poradenství jako nástroj pro zlepšení kvality sociální služby poskytované organizací IQ Roma servis. Práce se zaměřuje na identifikaci potřeb klientů v oblasti dluhů a následně na vytvoření a ověření metodického dokumentu, který by poskytoval pracovníkům jasný rámec pro práci s touto problematikou.

V průběhu této práce byly analyzovány současné legislativní rámce týkající se zadluženosti, byla provedena analýza potřeb v organizaci IQ Roma servis a navržena konkrétní opatření pro zavedení Metodiky dluhového poradenství. Pilotní ověření navrhované metodiky bude poskytnuto důležité zpětné vazby od pracovníků a umožní identifikaci oblastí pro další zlepšení. Tato práce přispěje nejen k posílení schopností pracovníků organizace v oblasti práce s dlužníky, ale také podpoří respektování a zohledňování zadluženosti v komplexním sociálním procesu. Zároveň bude sloužit jako základ pro další implementaci podobných metodik v oblasti sociální práce.

1 Představení tématu

Dluhová problematika je v kontextu sociální práce klíčová, protože často postihuje právě ty, kteří jsou klienty sociálních pracovníků - ohrožené a zranitelné osoby. Tito jednotlivci a rodiny čelí různým obtížím, které mohou být ekonomického, sociálního nebo psychologického charakteru. Zadluženost a předluženost, jako jedny z hlavních součástí dluhové problematiky, mohou mít za následek prohloubení sociální exkluze těchto osob. Proto je v zájmu sociální práce předcházet vzniku tohoto stavu a mít relevantní informace o dluhové problematice.

V této kapitole se zaměřím na vymezení základních pojmů, které se týkají tématu dluhové problematiky včetně vymezení ohrožených osob.

1.1 Zadlužení a předlužení

V kontextu dluhové problematiky se lze setkat s pojmy zadlužení a předlužení. Zadlužení představuje stav, kdy subjekt (tedy dlužník) je schopen splácet své závazky v souladu s dohodnutými podmínkami. Zadluženost lze označit za běžnou součást finančního života mnoha lidí a organizací. Pokud jsou dluhy správně spravovány a spláceny včas, nezpůsobují značné finanční problémy. Předpokladem je, že dlužník má zdroje, ze kterých své dluhy může splácet.

Předlužení pak představuje stav, kdy subjekt nemá dostatečné zdroje k plnému splácení svých dluhů až do takové míry, kdy dochází k potížím s jejich splácením. Jedná se o stav, který může mít vážné dopady na finanční stabilitu jednotlivce nebo rodiny a může vést k sociální exkluzi a dalším nepříznivým důsledkům. Předlužení lze označit za pouze jiný stav zadluženosti a je potřeba na fenomén zadlužování nahlížet optikou, kdy při výrazném nárůstu zadluženosti je nutné též počítat s nárůstem předlužení. Nelze ani zjednodušeně říct, že zadluženost není problém a předlužení ano, jedná se o spojené nádoby a určitou hranici udržitelnosti (Matoušek, 2013, s. 337).

Při předlužení není tolik důležitý počet závazků, jako jejich celková výše. Předlužení může nastat, když osoba má pouze dva různé závazky, jejichž celková výše přesahuje hodnotu majetku osoby, tedy dlužníka (Holá a kol., 2013, s. 512).

1.2 Ohrožené skupiny

Předlužení, a s ním spojené hrozící sociální vyloučení ohrožuje zejména osoby v krizi, což jsou osoby oslabené adaptační schopnosti, která je subjektivně vnímána jako bezmoc, v krajním případě vede až k pocitu ohrožení vlastní existence (Matoušek, 2016, s. 90). Další ohroženou skupinou jsou osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách, které žijí v chudobě, bez účasti na systematickém vzdělávání, bez přiměřeného bydlení, bez dostatečného příjmu, obvykle v izolaci či v malé skupině podobně deprimovaných lidí pohybujících se na okraji společnosti (Matoušek, 2016, s. 205). Nezaměstnané osoby představují další ohroženou skupinu. Jsou to osoby, které jsou schopny práce a ochotny pracovat, ale nemají placené zaměstnání (Matoušek, 2016, s. 116). Dále se může jednat o osoby závislé na různých návykových látkách nebo činnostech, je to stav, kdy se člověk není schopen obejít bez určité látky, činnosti. Dochází tak k ovlivnění člověka po stránce fyzické, psychické i sociální (Matoušek, 2016, s. 254). Další skupinou jsou osoby v obtížné sociální situaci, což jsou osoby v hmotné nouzi nebo v sociální nouzi. Sociální nouze představuje nepříznivý stav, neboli souhrn nepříznivých podmínek a okolností, vztahujících se k určité osobě nebo skupině společně posuzovaných osob a vlivů, které se jich bezprostředně či zprostředkovaně dotýkají. Většinou zakládají nárok občana na pomoc ze strany státu ve formě dávek pomoci v hmotné nouzi (Matoušek, 2016, s. 123). Další ohrožené skupiny jsou rodiče samoživitelé, početné rodiny, rodiny s jedním příjmem a také osoby po výkonu trestu. Ve své podstatě ohroženou osobou se může stát jakákoliv osoba, která se dostane do nepříznivé životní situace v podobě ztráty zaměstnání, pravidelného příjmu, čerpání nebezpečné půjčky a celkově nízké finanční gramotnosti.

1.3 Hlavní příčiny předlužování

V této části se budu zaměřovat na klíčové faktory, které vedou k zadlužení a následnému předlužení jednotlivců. Stav předlužení může postihnout kohokoliv, kdo má určité finanční závazky. Není přitom podstatné, zda zadlužení vzniklo aktivně, tedy čerpáním úvěrů nebo pasivně, tj. porušením některých povinností (dluhy na nájmu, jízda na černo). Předlužení může nastat soustavným zvyšováním finančních závazků, kdy je spotřeba financí vyšší než příjem (Matoušek, 2013, s. 337).

Nejčastějšími příčinami předlužování je využívání nebezpečných půjček, nízké příjmy a nízká finanční gramotnost.

Nebezpečné půjčky

Nebezpečné půjčky jsou typem finančních produktů, které přinášejí vysoké riziko pro spotřebitele. Tyto půjčky často mají vysoké úrokové sazby a poplatky, což může vést k vážným finančním obtížím a spirále dluhů. Je to například tzv. půjčka před výplatou. Tento pojem nezavedly banky, ale úvěrové společnosti. Tyto půjčky poskytují úvěrové společnosti na trhu, který je charakterizován mikropůjčkami, nevyžadující relevantní údaje z úvěrových registrů a detailní informace o finanční situaci klienta.

I přes nízké částky, které tyto půjčky obvykle poskytují, znamenají v hospodaření dlužníků strukturální problém (Janda, 2013, s. 351-400).

Současně pokud se bude žít od výplaty k výplatě a nastane nějaký nenadálý výdaj nebo výpadek příjmů, třeba kvůli nemoci, velice rychle se to projeví. Půjčka před výplatou pak přijde vhod a zde začíná cesta do dluhové spirály. Je to problém finančního rázu, který bude řešen dluhem (Janda, 2013, s. 351-400).

Toxické půjčky s nadsázkou se dají také nazvat půjčkami, které jsou pořizovány za účelem běžného financování chodu osobního života či domácnosti. Nadstavbou tohoto počínání jsou pak půjčky na splácení dalších dluhů (Janda, 2013, s. 358).

Nejsmutnějším příkladem úvěru je, když si dlužníci půjčují peníze na to, aby zaplatili včas nájem, na nákup jídla a dalších základních životních potřeb. Spolu s úvěry na krátkodobé účely, jako je dovolená nebo půjčky, kterými se budou splácet staré dluhy, je i zadlužování kvůli udržení životní úrovně smutným jevem. Částečně za nimi stojí nízké příjmy části společnosti. Nízké příjmy mají někdy původ v lenosti, ve vzdělání nebo sociálním původu (Janda, 2013, s. 399).

„Čím nižší máte šanci, že vám půjčí banka, záložna nebo seriózní úvěrová společnost, tím máte vyšší pravděpodobnost, že jednoho dne skončíte v područí lichvářů a rychlých půjček před výplatou.“ (Janda, s. 423, 2013)

Nízké příjmy

Český statistický úřad provádí pravidelně výzkum „Příjmy, výdaje a životní podmínky domácností“, který sleduje 8 až 9 tisíc domácností. Tento výzkum patří k nejlepším v České republice, avšak má svá omezení. Domácnosti jsou vybírány náhodně ze seznamu bytových domácností, což znamená, že zde nejsou zahrnuty osoby bez domova, institucionálně ubytovaní jedinci nebo obyvatelé ubytovacích zařízení. Domácnosti se účastní výzkumu po dobu čtyř let,

což může mít za následek vyšší pravděpodobnost, že z něj zmizí ty domácnosti, které mají problémy s bydlením nebo jsou ve stavu nestability. Tato situace, společně s počítáním příjmu před exekučními srážkami, může vést k podhodnocení míry chudoby v České republice. Ekonomickou situaci řady domácností dále výrazně ovlivňují dluhy a exekuce, s nimiž se ve statistikách o chudobě nepracuje. Exekuce se dotýkají desetiny domácností v Česku. Nízkopříjmové osoby jsou ve většině případů závislé na dávkách sociální pomoci, které stát garantuje svým občanům ve formě dávek státní sociální podpory nebo dávkami pomoci v hmotné nouzi. Nárok na dávky může být omezen, nebo nemusí vůbec vzniknout, protože je počítáno s příjmem před exekucemi. Tento problém neovlivňuje pouze dávky, ale i další formy pomoci. Pak už nezáleží na tom, že ani lidem v hmotné nouzi tato podpora velmi často není přiznána – pocit, že stát nepodporuje ty, kteří „se snaží“ a „pracují“, je velmi silný (Prokop, 2022, s. 25-60).

V posledních letech výrazně vzrostlo povědomí o rozsahu předlužení, v debatách o chudobě se nicméně jen minimálně zohledňují jejich ekonomické důsledky. Nepočítají tedy se srážkami, po kterých dlužníkovi ze mzdy nebo jiného příjmu zůstává jen nezabavitelné měsíční minimum, pohybující se u řady domácností pod hranicí chudoby (Spot, 2018a). Podle nedávné analýzy Mediánu, což představuje hodnotu mzdy uprostřed mzdového rozložení, dělicí množinu mezd na dvě stejné části. Tím se po započtení srážek z příjmu do příjmové chudoby propadne 78 % domácností s exekučním zatížením. (Spot, 2018b).

I když v posledních letech roste povědomí o tématech, jako je pracující chudoba, dluhy nebo absence dostupného/sociálního bydlení, jsou často otevírána z perspektivy aktérů, kteří se dlouhodobě věnují nejchudším a z různých důvodů stigmatizovaným skupinám (Romové, lidé bez domova, lidé po výkonu trestu, aj.) – a zpětně jsou opět k této skupině přiřazovány, byť se často týkají širší skupiny obyvatel. Nízké příjmy a ekonomická nejistota tak často zůstávají ve veřejné a politické debatě stále marginální (Trlifajová, 2019).

1.4 Finanční gramotnost populace a identifikace problému

Finanční gramotnost se týká schopnosti jednotlivců efektivně spravovat své finance, porozumět finančním produktům a službám a dělat informovaná rozhodnutí ohledně svého osobního hospodaření.

Můžeme říct, že finančně negramotný jedinec není vybaven znalostmi, dovednostmi a hodnotami potřebnými pro finanční stabilitu v moderní společnosti. Chybí mu schopnost

aktivního angažmá na trhu finančních produktů, orientace v oblasti financí a schopnost odpovědného řízení osobního nebo rodinného rozpočtu (Ondarza, 2011).

Problém finanční negramotnosti je zvláště závažný u lidí a rodin, kteří se již ocitli v tíživé finanční situaci nebo jsou takovou situací ohroženi. Identifikace jednotlivců či rodin postižených touto problematikou je obtížná. Společným jmenovatelem je zadluženost a často předluženost. (Ondarza, 2011)

Osoby, které mají finanční problémy typu zadlužení či předlužení, můžeme rozdělit na dvě základní skupiny.

První skupinou jsou lidé, kteří se rozhodli v některé z fází vývoje jejich nepříznivé situace vyhledat kvalifikovanou pomoc nebo se rozhodli přijmout nabídku pomoci v některé z občanských poraden apod., popř. prostřednictvím sociálního terénního pracovníka. První skupinu osob lze charakterizovat díky statistikám občanských a dalších poraden o jejich klientech. Klientela poraden často zahrnuje jednotlivce ze širokého spektra sociálních vrstev, kteří se ocitli v roli dlužníků. Patří sem například rodiče, kteří se obávají o svůj majetek kvůli dluhům svých dětí. Ženy často vyhledávají pomoc kvůli dluhům partnerů, o nichž nemají přehled. Dále sem patří i lidé s minimálním příjmem, kteří se potýkají s tíživou finanční situací způsobenou špatnými rozhodnutími ohledně půjček a splácení závazků a také velká skupina lidí s nízkou finanční gramotností, kteří řeší uspokojování svých potřeb či tíživou životní situaci půjčkami. Tito klienti hledají řešení často prostřednictvím občanských poraden (Ondarza, 2011).

Druhou skupinou osob s dluhovými potížemi jsou osoby, které své dluhové problémy neřeší, pouze vyčkávají a pasivně přijímají následky vlastních finančních problémů. Tato skupina je charakterizována specifickým chováním, které se výrazně odlišuje od průměrné populace (Ondarza, 2011).

Tato druhá určitá část populace představuje nejpalčivější bod dluhové problematiky. Předchozí skupina „zadlužených“ zpravidla dokáže v určité míře řešit své finanční obtíže bez vážného ohrožení celospolečenské stability. Nicméně riziko překročení únosné míry finanční tísně u této druhé skupiny se jeví jako vysoké. Kromě možného přesunu do chudoby a sociálního vyloučení hrozí i patologické jevy, jako je hráčství, alkoholismus a drogová závislost a v neposlední řadě i zvýšená kriminalita. Tyto důsledky jsou závažné a mají širší dopad než jen ekonomický. Je nezbytné, aby se s těmito skupinami pracovalo specifickým způsobem a současně aktivně se předcházelo jejich narůstání. Je zřejmé, že hlavním problémem této specifické skupiny je předluženost, tedy neschopnost splácet vlastní finanční závazky (Ondarza, 2011).

Terénní sociální pracovnice, které se zabývají dluhovou problematikou a pomáhají klientům přímo v sociálně vyloučených lokalitách, uvádějí, že nedostatečné pochopení důsledků, které vyplývají z uzavřených smluv, vede k tomu, že se problémy řeší až v pozdní fázi, což může zvýšit náklady na jejich řešení a v kombinaci s nízkými příjmy, nedostatkem vzdělání, obtížemi s odkládáním vlastních potřeb a neznalostí právního a formálního jazyka, vytváří situaci nouze. Takové osoby jsou pak náchylnější k dalšímu zadlužování (Ondarza, 2011).

V této kapitole jsem se zaměřila na skupinu lidí, kteří se potýkají s finanční negramotností a dluhovými problémy. Identifikovala jsem dvě hlavní skupiny: první, která aktivně hledá pomoc a řešení a druhou, která pasivně přijímá následky svých finančních problémů. Tato druhá skupina představuje nejpalčivější bod dluhové problematiky a to kvůli riziku sociálního vyloučení, patologických jevů a zvýšené kriminality. Je nezbytné přistupovat k těmto skupinám specifickým způsobem a aktivně předcházet jejich narůstání. Hlavním problémem této specifické skupiny je předluženost, která je často spojena s nedostatečným pochopením důsledků uzavřených smluv a dalšími faktory, jako jsou nízké příjmy a nedostatek vzdělání.

1.5 Důsledky předlužení

Důsledky předlužení mohou mít na jednotlivce i celé komunity závažné sociální dopady, z nichž jedním z nejvýznamnějších je chudoba a sociální vyloučení. Chudoba a sociální vyloučení mohou být jak příčinou, tak následkem zadlužení. Důsledky předlužení mají zásadní vliv na kvalitu života dlužníků a jejich schopnost zapojit se do společnosti

Chudoba je dlouhodobě vnímána jako sociální problém a studovaná z různých perspektiv. Její definice a měření se liší podle přístupů a konceptů, avšak vždy se týká nedostatečných životních podmínek s vážnými individuálními i společenskými důsledky. Existují absolutní a relativní definice chudoby a ta může být měřena objektivně či subjektivně. Různé teorie chudoby odlišují příčiny a přístup k řešení. Chudoba je vnímána buď jako individuální záležitost nebo jako důsledek strukturálních nerovností ve společnosti. Rozvinuté západní společnosti se snaží řešit chudobu prostřednictvím různých strategií. V minulosti byly implementovány programy zaměřené na zlepšení vzdělání, pracovních dovedností a motivace jednotlivců. Existují různé přístupy k sociálním dávkám a distribuci bohatství jako prostředku k prevenci chudoby (Sociologická encyklopedie, b.d.).

Extrémní chudoba postihuje relativně málo lidí, ale mnoho dalších se nachází na pokraji chudoby a hrozí jim zadlužení. Existuje řada skrytých mechanismů, jako je inflace, pokles reálných příjmů, těžkosti spojené s exekucemi a vysokými odvody z nízkopříjmových

zaměstnání, které zhoršují situaci těchto lidí. Pro některé lidi je chudoba dočasná a dokážou se z ní vymanit, ale mnozí se neustále potýkají s finančními problémy, které jim znemožňují udržet se nad vodou. Nečekané události, jako dlouhodobá nemoc, narození dítěte nebo rozvod, mohou být pro tyto jedince dalším pádem do finanční tísně. Tyto hrozby budou existovat vždy. Nicméně zde selhává včasná pomoc od státu. Systém sociální ochrany takřka nevyužívá dávku Mimořádné okamžité pomoci, což je nástroj, který může pomoci při postižení vážnou mimořádnou událostí, v jejímž důsledku je osoba z důvodu nedostatku finančních prostředků ohrožena zejména ztrátou bydlení, nebo nezajištěním základních životních potřeb. Tato pomoc by mohla být klíčová zejména pro udržení nájemního bydlení. Dále, současný systém nenabízí dostatečně dostupné služby dluhového a právního poradenství, což může způsobit, že jednotlivci se zadlužením nejsou dostatečně informováni o svých možnostech řešení finančních problémů. Lidé si potom začínají brát půjčky, aby byli schopni pokrýt základní životní potřeby, jako je zaplacení nákladů na bydlení a jídlo. Poté dluhové pasti sklapnou a převážně ženy končí v azylových domech nebo děti v ústavech. Nicméně toto řešení je mnohem nákladnější než včasná pomoc za zlomek ceny (Prokop, 2022, s. 25-60).

Dalším z problémů je majetková nerovnost, která má dalekosáhlejší dopady než nerovnost příjmů. Namísto podněcování k osobnímu úsilí, spíše vede k reprodukci chudoby a upevňuje společenské nerovnosti. Zatímco příjem je částečně závislý na osobní snaze, vlastnictví nemovitostí záleží zejména na tom, kolik jich zdědíte a zda mohou rodiče pomoci s jejich splácením. Tento fakt se stává zvláště důležitým v době, kdy ceny bytů dosahují úrovně, kterou si nemůže dovolit většina mladých lidí a nabídka nájemních bytů je omezená. Perspektiva bydlení tedy radikálně mění náš pohled na příjmy – mít příjem ve výši 18 000 korun a žít ve vlastním domě na vesnici může být zvládnutelné, ale tentýž plat v městském nájmu může být osudový (Prokop, 2022, s. 25-60).

Výše uvedené důsledky vedou ke stavu, který se nazývá sociální vyloučení.

Sociální vyloučení můžeme označit jako proces, ve kterém je znesnadněn či zcela zamezen přístup ke zdrojům, pozicím a příležitostem umožňující zapojení do sociálních, ekonomických a politických aktivit majoritní společnosti. Existenci sociálně vyloučených skupin ve společnosti můžeme také rozdělit na ty, které se nacházejí „uvnitř“ nebo „vně“ společnosti (Nováková, Sobotka, 2011, s. 51).

Předlužení a s ním spojené exekuce představují jednu z příčin sociálního vyloučení. Sociální vyloučení lze chápat jako postupné oddělování jedinců či skupin obyvatelstva od hlavního proudu společnosti (Nováková, Sobotka, 2011, s. 51).

Tito lidé jsou postupně vytlačováni na okraj společnosti, což může vést k závislosti na sociálních dávkách a projevům sociálně-psychologických jevů, jako jsou gamblerství, kriminalita nebo různé formy závislosti. Neplatiči nájmu jsou často nuceni přesídlit do neadekvátního bydlení, jako jsou ubytovny nebo holobyty a někdy dokonce čelí úplné ztrátě bydlení. Pro tyto rodiny hrozí nebezpečí odebrání dětí a umístění do dětských domovů (Nováková, Sobotka, 2011, s. 51).

1.6 Předlužení lidé a role sociální terénní práce

Předlužení lidé jsou demotivováni k legální práci, pobírají sociální dávky, které se mívají svým účinkem, protože často končí v rukách lichvářů. V těchto případech je důležitá prevence předlužování, která u nás může spočívat v pomoci sociální terénní práce podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Terénní sociální pracovníci můžou jednak působit preventivně, ale také se můžou aktivně zapojovat do již vzniklých problémů s neplacením nájmu, energií a služeb spojených s bydlením, např.: dohodnout splátkový kalendář nebo vyjednat tzv. institut zvláštního příjemce pro výplatu sociálních dávek dle (zákon č. 117/1995 Sb. zákon o státní sociální podpoře § 59 odst. 6), v případě příspěvku na bydlení. Pokud se jedná o doplatek na bydlení, tak dle (zákon č. 111/2006 Sb., zákon o pomoci v hmotné nouzi, § 42 odst. 3). Celý příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení nebo jejich části lze použít i bez souhlasu příjemce k přímé úhradě nákladů na bydlení pronajímateli nebo poskytovateli služeb.

Je nezbytné, aby sociální pracovníci měli alespoň základní přehled o možných řešeních zadlužení, protože jsou v klíčové pozici pro poskytování podpory a pomoci těmto jednotlivcům a rodinám. Díky důvěrnému vztahu a otevřené komunikaci může sociální pracovník poskytnout klientovi adekvátní informace a směřovat jej k efektivním strategiím řešení jejich finanční situace. Mezi lidmi kolují různé mylné informace ohledně možností a procesů spojených s řešením zadluženosti a právě proto je klíčové, aby sociální pracovníci disponovali dostatečnými znalostmi a schopností tyto informace správně předat.

2 Teorie a metody sociální práce

Pojem „metody sociální práce“ označuje systematický přístup k řešení sociálních problémů a podpoře jednotlivců, skupin nebo komunit v jejich potřebách a rozvoji. Metody sociální práce jsou postupy, techniky a strategie, které sociální pracovníci používají k dosažení cílů. Tyto metody mohou být založeny na různých teoretických přístupech a filozofiích, ale obecně se snaží poskytovat podporu a pomoc jednotlivcům a skupinám, aby zlepšily své životní podmínky a sociální funkce. Tyto přístupy mohou vycházet z různých teoretických přístupů a filozofií, avšak jejich společným cílem je poskytovat podporu a pomoc jednotlivcům a skupinám ke zlepšení jejich životních podmínek a sociálního fungování. Metody by měly být kombinovány nebo upravovány podle konkrétních potřeb a situací klientů. Důležité je, aby sociální pracovníci vybrali vhodnou metodu založenou na individuálních potřebách a kontextu každé situace. Sociální práce má precizním způsobem vypracovanou řadu metod a postupů, jak pracovat s klienty (Matoušek, 2003).

Během 20. století se v sociální práci vykrytalizovaly tři zásadně odlišné přístupy, které jsou označovány jako tzv. „malá paradigmatata“. Paradigmatata se odlišují jak svými filozofickými východisky, tak praktickými důsledky. Jejich rozdíl spočívá v chápání ústředních konceptů sociálního fungování a životní situace (Navrátil, 2001, s. 14). Podpora sociálního fungování je v dnešní době vnímána, jako jeden z hlavních cílů sociální práce. Jádrem konceptu sociálního fungování je představa, že lidé a prostředí jsou trvale v interakci (Matoušek, 2013, s. 226-227). Z hlediska paradigmat sociální práce je téma zadluženosti spojeno s poradenským přístupem.

K porozumění životní situace zadlužených klientů nevede jen jedna výlučná teorie. K začlenění zadlužených klientů do společnosti lze v sociální práci využít například přístupu kognitivní terapie. Kognitivní terapie je typ psychoterapie s cílem nahradit špatné myšlení myšlením racionálním a funkčním. Terapie analyzuje a mění myšlení klienta, tak aby si uvědomil dysfunkčnost svých postojů, názorů a způsob myšlení (Kratochvíl, 2000, s. 72). V sociální práci se zadluženými klienty mohou prvky kognitivní terapie sloužit jako užitečný nástroj ke změně jejich vnímání a přístupu k finančním problémům. Sociální pracovníci mohou pomáhat klientům identifikovat myšlenky, které vedou k jejich stresu a úzkosti ohledně zadlužení. To může zahrnovat myšlenky jako „Nikdy se nezbavím dluhů“ nebo „Selhal jsem, protože jsem zadlužený.“ Sociální pracovníci můžou klientům pomáhat nahrazovat negativní myšlenky pozitivními a realistickými. Například místo „Nikdy se nezbavím dluhů“ by mohli klienti začít věřit, že s pomocí plánu a podpory je možné dosáhnout finanční stability. V rámci

terapeutického paradigma je potřeba upozornit na to, že sociální pracovník není terapeut (na to je výcvik), nicméně sociální pracovník do jisté míry zastává funkci terapeuta.

2.1 Poradenská paradigma

Pro cílovou skupinu lidí zasažené zadlužením a nedostatkem schopnosti splácet své závazky představuje poradenské paradigma sociální práce optimální přístup. Navrátil (2000) poradenská paradigma označil jako sociálně-právní pomoc, které je klíčové pro zlepšení situace těchto lidí. Sociální fungování zde závisí na schopnosti zvládat problémy a na přístupu k odpovídajícím informacím a službám. Poradenské paradigma vychází vstříc individuálním potřebám a současně usiluje o zlepšování systému sociálních služeb, jehož je součástí. Jde převážně o pomoc klientům prostřednictvím poskytování informací, kvalifikovaným poradenstvím, zpřístupňováním zdrojů a mediací. Klade se důraz na podporu osobního a komunitního růstu. Těžištěm přístupu je změna a rozvoj. V praxi se tento koncept zaměřuje spíše jen na malé, individuální změny, které bezprostředně nevedou k větší sociální změně tak, jako se o to snaží Reformní paradigma zaměřené na reformu společenského prostředí. Příkladem tohoto přístupu je úkolově orientovaný přístup k práci s klientem. Sociální fungování závisí na schopnosti zvládat problémy a na přístupu k odpovídajícím informacím a službám. Teoretické zázemí pro toto pojetí sociální práce poskytuje kombinace psychologie, sociologie a práva (Matoušek, 2012, s. 188).

Rozhovor je základní technikou práce v pomáhajících profesích užívaná v poradenství a v různých formách sociální práce (Matoušek, 2016, s. 182). Rozhovor je základní nástroj sociálního pracovníka a vedení rozhovoru patří ke klíčovým kompetencím pracovníka. Předpokladem úspěšného rozhovoru je autentičnost, empatické porozumění klientovi, otevřenost ke změnám, snaha být nápomocen včetně dodržování zásad profesní etiky. (Matoušek a kol., 2013, s. 268). Využívanou technikou při vedení rozhovoru je například šikovné dotazování, zrcadlení, parafrázování nebo například pokládání otevřených otázek.

2.2 Přístup orientovaný na úkol

Přístup orientovaný na úkol vznikl přímo v rámci sociální práce a vychází z poradenského přístupu. Má inspiraci v teorii sociálního učení a v teorii systémů, formulace jeho principů jsou podloženy empirickými výzkumy. Přístup orientovaný na úkol poskytuje systematický rámec pro zvládání různých praktických problémů. Efektivita spočívá v myšlence, že malý úspěch

rozvíjí sebedůvěru a sebeúctu a že se lidé více angažují v úkolech, které si sami zvolili. Tento přístup se uplatňuje jak při krátkodobých intervencích, tak při dlouhodobé spolupráci s klienty, například při terénní práci s lidmi v předlužení. Základními rysy přístupu jsou partnerství a posilování, to znamená, že vůdčí autoritou je sám klient a přístup staví více na klientových silných stránkách. Úspěch závisí na tom, jak dobře lidé porozumějí pomáhajícímu procesu a jak na něm participují. Předpokládá se, že klient je aktivní a že se na řešení podílí (Matoušek a kol., 2012, s. 231-232). Tento přístup je klientsky orientovaný a snaží se řešit i situace, kde jsou nedostatky v dostupných zdrojích, včetně případů předlužení. I když je úkolově orientovaný přístup primárně zaměřen na individuální řešení problémů, bere také v úvahu systémové příčiny vzniku těchto problémů.

Postup se skládá ze šesti kroků, které vedou k dosažení stanovených cílů klienta. V průběhu jednotlivých sezení, jsou realizovány tyto kroky (Matoušek a kol, 2012, s. 233-234):

- Příprava: Jako první je ověření mandátu, legitimacy intervence sociálního pracovníka. V tomto modelu se předpokládá zřetelná legitimita intervence, která může být vyjádřena přímou žádostí klienta, nebo rozhodnutím soudu. Pokud klient přichází na popud např. partnera nebo instituce, ale sám nejeví zájem o pomáhající proces, bude odmítnut.
- Explorace problému: Dalším krokem je vyjasňování a definování klientových zájmů a určení pořadí významnosti.
- Dohoda o cílech: Dohodu o cílech, předpokládá shodu klienta a sociálního pracovníka ve směru změny.
- Formulace a plnění úkolů: V tomto kroku se formuluje frekvence kontaktů, délka spolupráce a konkrétní úkoly. Je možná písemná smlouva.
- Ukončení: Klient od začátku spolupráce má představu o délce trvání spolupráce. Ukončení pomáhajícího vztahu se projevuje do intervence od samého počátku.
- Zhodnocení: Hodnotí se, zda a jak bylo úsilí sociálního pracovníka a klienta úspěšné.

Úkolově orientovaný přístup patří k modelům sociální práce, které vykazují měřitelnou efektivitu. Lze jej samostatně využít při řešení konkrétních problémů, lze ho také doporučit jako integrující metodu, kterou můžeme obohatit i o další podpůrné intervence např. zabezpečení terapeutické podpory (Navrátil, 2001, s. 112).

3 Etické hledisko

Z etymologického hlediska původ etiky najdeme v řeckém slově „ethos“, což znamená „zvyk, mrav, obyčej“. Jedná se o nauku zabývající se správným jednáním v lidském společenství. Vývoj etiky byl totožný s vývojem filozofie a pojí se s obdobím mýtickým (vazba na staré hrdinské eposy a náboženské spisy). Z historického hlediska má zásluhu na vytvoření etiky, jako vědy o jednání lidí ve společnosti, zejména Aristoteles. Etiku bychom měli vnímat, jako praktickou filozofii reprezentující vztah člověka ke světu. Jako o vědě lze však o etice hovořit teprve tehdy, když má daný svůj předmět. Tím je morálka, která hodnotí lidské jednání z hlediska dobra a zla a to porovnáváním se svědomím člověka (Jankovský, 2003, s. 21).

V tomto kontextu jsou identifikovány následující etické otázky:

- Je zde dodržována autonomie jedince? Ptá se pracovník klienta, jaké řešení preferuje? Jaké jsou jeho představy? Je to jeho volba, nebo o něm rozhodují druzí rodina, dluhový poradce.
- Přistupuje se k jedinci s empatií? Je schopen se vcítit sociální pracovník do jeho situace bezmoc, zoufalství, žádná naděje.
- Je klient seznámen se svými právy, nebojí se je použít? Seznámí dostatečně pracovník klienta s právy v procesu zadluženosti, chápe je a nebojí se je používat?

Z mého pohledu se jeví za nejdůležitější řešení etické otázky týkající se autonomie klienta. Autonomie znamená, že klientovi se nechá rozhodovací právo o řešení jeho situace. Klient přichází se dvěma možnými řešeními situace: buď vyjednávání s věřiteli o restrukturalizaci dluhů, nebo vyhlášení osobního bankrotu a vstupu do oddlužení.

Dluhový poradce se nyní ocitá v dilematu týkajícím se autonomie klienta. Na jedné straně by mohl mít právo respektovat autonomii klienta a umožnit mu rozhodnout se mezi těmito dvěma možnostmi s minimálním zásahem. Na straně druhé by však mohl mít pocit, že jedna z těchto možností je pro klienta lepší z dlouhodobého hlediska a chtěl by klienta k tomuto rozhodnutí přesvědčit. Do jaké míry by měl pracovník ovlivňovat rozhodnutí klienta? Pokud silně doporučí jednu možnost, může to narušit autonomii klienta, ale pokud ponechá klienta v rozhodování, může se obávat, že klient může zvolit cestu, která mu může dlouhodobě škodit. Jak respektovat autonomii klienta a zároveň mu poskytovat informace pro informované rozhodnutí? Sociální pracovník by měl umět najít rovnováhu mezi respektováním rozhodnutí klienta a poskytováním potřebných informací a rad pro jeho rozhodování. Problém bývá, že klienti nerozumí procesu a nedokáží vyhodnotit rizika v časovém intervalu. Dnes to jde, ale co bude za tři měsíce, je zase tak moc nezajímá.

Řešení této etické otázky má například následující možnosti:

1. Nechat klienta rozhodnou podle sebe.
2. Komunikovat s klientem o obou možnostech, zdůrazňovat rizika a výhody a společně hledat optimální řešení, které co nejvíce respektuje autonomii klienta, ale zároveň mu poskytuje potřebnou podporu a informace pro kvalifikované rozhodování.
3. Vyvíjet na klienta tlak a tlačít ho do konkrétních řešení.

Pro mě je nejvíce přijatelný bod 2.

Podle utilitaristické etiky, která hodnotí lidské jednání podle toho, jaký užitek přináší a kolik zla odstraňuje, soustředí se na důsledky jednání a snaží se maximalizovat prospěch a minimalizovat utrpení, takže posuzuje jednání podle důsledků, které z něj vyplývají. Jde o rozhodnutí, které přináší co největší prospěch klientovi.

Podle Kantovy deontologické etiky, která stanovuje, že morální spravedlnost jednání není závislá na důsledcích, ale na základě univerzálních morálních principů, které lze aplikovat na všechny. Tato etika zdůrazňuje individuální svědomí a povinnosti, ať už ve vztahu k sobě samotnému nebo ostatním. Jednání je posuzováno podle toho, zda by bylo akceptovatelné, kdyby se všechny bytosti chovaly podobným způsobem. Z hlediska mého svědomí by to bylo také správné.

Podle kodexu SSP ČR mám vést klienty k vlastní zodpovědnosti a k zapojení. Klienty zapojuji, i když je stavím před novou volbu.

Zachování klientovy autonomie je zakotveno i v etických kodexech sociálních pracovníků. Mezinárodní etický kodex sociální práce vydaný Mezinárodní federací sociálních pracovníků (IFSW) říká že, „ *sociální pracovníci respektují a prosazují práva lidí činit vlastní rozhodnutí, pokud tím nejsou ohrožena práva a oprávněný zájem druhých*“ (Společnost sociálních pracovníků ČR, b.d.).

V Etickém kodexu společnosti sociálních pracovníků ČR se říká, že „sociální pracovník podporuje své klienty k vědomí vlastní odpovědnosti a pracovník jedná tak, aby chránil důstojnost a lidská práva svých klientů a podporuje klienty při hledání možností jejich zapojení do procesu řešení jejich problémů“ (Společnost sociálních pracovníků ČR, b.d.).

4 Propojení tématu se sociální politikou

Lze říci, že dluhová problematika se prolíná celou oblastí sociální politiky, protože zadluženost a předlužení má na člověka a jeho život velký vliv. Již bylo zmíněno, že zadlužení a neřešení finanční situace může vést až k finální sociální exkluzi, která je důsledkem vzniku určité nepříznivé sociální události.

Sociální politika plní své funkce. Mezi základní funkce sociální politiky patří ochranná, rozdělovací a přerozdělovací, homogenizační, stimulační a preventivní funkce (Krebs, 2007, s. 55).

Pro práci se zadluženými lidmi je z mého pohledu nejdůležitější funkce preventivní, která směřuje k předcházení vzniku sociálních problémů. To může být prostřednictvím podpory dluhového poradenství v sociálních službách, ale také pomocí regulačních mechanismů, které chrání spotřebitele před nekalými praktikami finančních institucí nebo poskytovatelů úvěrů. Další zásadní funkce je ochranná, která řeší již vzniklé sociální události. Jde o funkci historicky nejstarší, která tvoří tradiční a stabilní prvek sociální politiky a kterou je třeba neustále posilovat v kontextu práce se zadluženými lidmi. Ochrannou funkci lze chápat i jako proces nastavování zákonů a pravidel, které mají za cíl chránit a podporovat práva a blaho jednotlivců a komunit. Tyto zákony a pravidla mohou určovat normy pro sociální služby, sociální dávky, pracovní podmínky nebo jiná opatření, která mají pozitivní dopad na životy lidí. Takové zákony a pravidla jsou základními nástroji sociální politiky pro dosahování sociální spravedlnosti a solidarity v rámci společnosti.

Jedním z cílů sociální politiky je boj proti chudobě a nerovnostem tím, že poskytuje finanční podporu, sociální dávky, vzdělávací programy a podporu zaměstnanosti pro ty, kteří jsou nejvíce ohroženi sociálním vyloučením.

4.1 Chudoba

Podle Tomeše (2010, s. 255) nelze chudobu slučovat s pouhou bídou – hladověním, nedostatečnou výživou apod. Bída je jen drastičtější formou chudoby, popřípadě bída je jedním z možných důsledků chudoby. Krebs uvádí, že chudoba je spojována s hmotnou nouzí, deprivací, s vyloučením jedinců či určitých sociálních skupin od materiálních zdrojů, představuje tzv. materiální deprivaci. Tato okolnost je také určující pro přístup státu k řešení problému chudoby (Krebs, 2007, s. 105).

Existuje mnoho způsobů, jak přistupovat k problematice chudoby. Můžeme ji chápat buď subjektivně, kdy jednotlivec sám hodnotí svou situaci nebo objektivně, kdy společnost vyhodnocuje měřitelné údaje o jednotlivcích nebo domácnostech.

Úkolem sociální politiky je, alespoň přijatelným způsobem chudobu zvládnout. Řešení této situace je nadmíru závažné a složité (Mertl, 2023, s. 490).

Sociální politika hraje významnou roli při uspořádání společnosti. Sílící význam sociálního kontextu vůbec a tedy i sociální politiky je spojen s důrazem, který je dnes ve vyspělých zemích kladen na kultivaci jedince a jeho kvalit. Bude nutné podporovat a rozvíjet sociální politiku jako systém aktivit, které k rozvoji a kultivaci lidského faktoru směřují (Krebs, 2007, s. 105- 106).

Tradičně je chudoba chápána jako stav, kdy nedostatek finančních prostředků brání uspokojování základních životních potřeb na dostatečné úrovni. Společensko-ekonomický vývoj moderní společnosti toto hodnocení sice akceptuje, ale dává mu jinou kvantitativní dimenzi. Rozlišuje mezi absolutní a relativní chudobou a zkoumá, jaké sociální důsledky tyto formy chudoby přinášejí (Tomeš, 1996, s. 126). Chudoba může být problémem podstatně širším, neboť jde o vliv tohoto faktu na proces socializace člověka a na jeho místo ve společnosti. Chudoba s sebou nese spletitost deprivací, staví ho do sociální izolace (Krebs, 2007, s. 131).

Krebs uvádí tři hlavní skupiny důvodů příčiny chudoby a to nízké výdělky plynoucí ze zaměstnání – jsou obvykle cenou práce osob s žádnou nebo nízkou kvalitací. Nedostatek zaměstnání, tj. nezaměstnanosti a rozdíly ve vlastněném bohatství – determinují rozdíly v důchodech (Krebs, 2007, s. 111).

Chudoba je vždy subjektivně prožívána a i samotnými chudými je vnímána odlišně. Odlišně je také vnímána společností ať se jedná o jedince, veřejnost, stát i nestátní instituce. (Krebs, 2007, s. 107).

- **Subjektivní koncept chudoby** je založen na hodnocení vlastní životní situace jedincem či domácností. Souvisí s tím, jestli se lidé cítí být chudými či nikoliv.
- **Objektivní koncept chudoby** vychází z analýz sociálně ekonomických informací. Objektivní chudobou je označován stav, v němž nejsou dle názoru státu uspokojovány základní lidské potřeby na přijatelné úrovni. Je to konstrukt, kde se promítají politické a normativní souvislosti.

Objektivní chudobu dále dělíme na absolutní a relativní chudobu. Absolutní chudoba souvisí s mírou spotřeby domácností. Její hranice jsou dány subsistenčním minimem, tzn. prostředky,

kteře dovolují uhradit potřeby holého přežití v dané společnosti. Relativní chudoba je určena vzdáleností od jistého zpravidla průměrného životního standardu ve společnosti (Krebs, 2007, s. 107 - 109). Objevuje se nový termín **moderní chudoba**, ta je vyjádřena realitou současného vyspělého světa, kde se chudoba stala pouze chudobou relativní, která mění konkrétní podobu a rozměr. Nová chudoba je spojována s pozicí jedinců a sociálních skupin na trhu práce (nezaměstnaní, neúplné rodiny, skupiny znevýhodněné na trhu práce) a objevuje se v komplexu dlouhodobé nezaměstnanosti. Chudobou jsou ohroženy i osoby zaměstnané (Mertl, 2023, s. 495).

Chudobu lze měřit pomocí dvou nástrojů a to nástrojem spotřeby statků a služeb a nástrojem příjmů tzn. rozhodující je výše příjmů.

Normativní (absolutní) metoda měření chudoby **pomocí spotřeby**:

Rozbor základních potřeb - osoba je označována za chudou, když příjmy nejsou dostatečné k pokrytí základních potřeb včetně potravy, oblečení, bydlení a vytápění.

Minimální spotřební koš – konkrétní zboží a služby, které představují minimální životní standard, vyjádřeno v penězích.

Potravinový poměr – určuje vztah mezi výdaji na potraviny a celkovými výdaji. S rostoucími příjmy totiž podíl výdajů za potraviny na celkových výdajích klesá (Krebs, 2007, 113-114).

Metoda příjmů (relativní metoda) je měření chudoby **pomocí příjmů**:

Spočívá ve stanovení úrovně příjmů ve vztahu k dosahovanému průměrnému příjmu v dané zemi. Občané, kteří nedosahují této hranice, jsou považováni za chudé a mohou si nárokovat sociální pomoc. V praxi se absolutní a relativní metody kombinují (Krebs, 2007, 114).

V boji proti chudobě lze využít například těchto dvou nástrojů sociální politiky: zaručenou sociální pomoc ve formě garantované sociální pomoci životního a existenčního minima a zaručení minimální mzdy. V obou dvou případech je hlavním subjektem sociální politiky stát a jeho vydávané právní normy.

4.2 Životní a existenční minimum

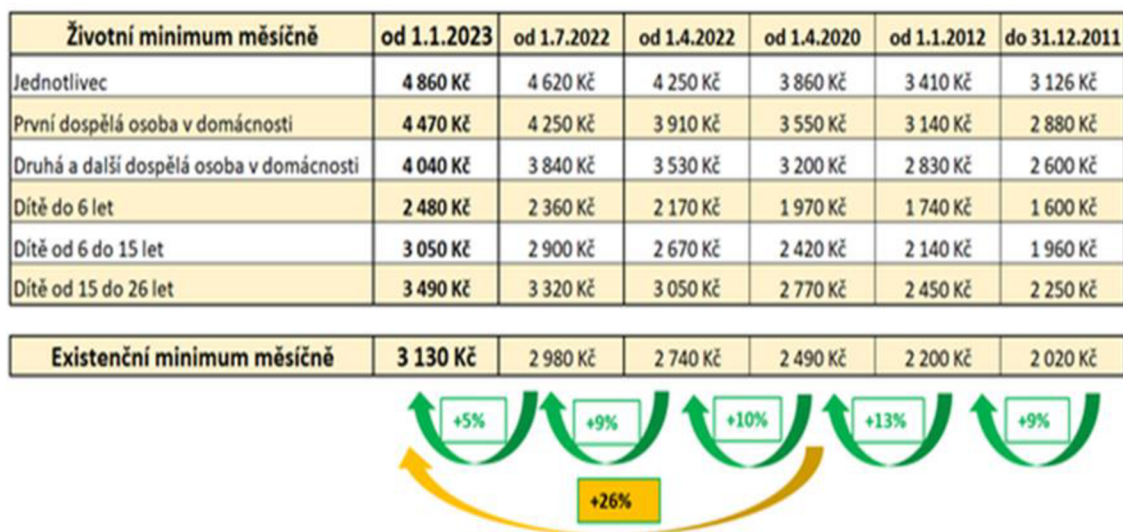
Životní minimum je nejčastěji definováno jako práh chudoby. Je kritériem, jehož hlavní funkcí je posouzení příjmové nedostatečnosti pro potřeby sociální ochrany občana nebo rodiny. Životní minimum se také využívá při zjišťování nároku na dávky státní sociální podpory a dávky hmotné nouze. Ze životního minima jsou vyloučeny náklady na bydlení. Pomoc na úhradu nezbytných nákladů na bydlení je zajištěno příspěvkem na bydlení dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře a doplatkem na bydlení dle zákona č. 111/2006 Sb.,

o pomoci v hmotné nouzi (Krebs, 2007, s. 268-270). Životní minimum vymezuje hranici chudoby a je kritériem pro poskytování pomoci v případě chudoby (Krebs, 2007, s. 118).

Životní minimum je definováno jako minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb a Existenční minimum je definováno jako minimální hranici peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let (zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu).

Vláda může zvyšovat částky životního a existenčního minima vždy od 1. ledna podle skutečného vývoje spotřebitelských cen, pokud náklady na výživu a na ostatní základní osobní potřeby přesáhnou ve stanoveném rozhodném období 5 %. Částky životního a existenčního minima může vláda za mimořádných okolností zvýšit také mimo termín pravidelné valorizace. Vláda v roce 2020 po osmi letech konečně zvýšila životní a existenční minimum. Během dalších dvou let se ještě třikrát navýšilo Životní a existenční minimum. Celkové navýšení od roku 2020 doposud činilo + 26 %. Vláda tak reagovala na energetickou krizi a vysokou inflaci u nás. Zákon o životním a existenčním minimu je jedním z nástrojů sociální politiky v boji proti chudobě (Wright, 2022).

Obrázek 1 Vývoj životního a existenčního minima v posledních letech

Zdroj: Kurzy.cz. Wright, 2020

4.3 Bytová politika

Bydlení má zásadní význam pro život každého člověka. Je nezbytností, bez které se nikdo neobejde. V analýze sociálně vyloučených lokalit se uvádí, jako hlavní důvod ztráty bydlení, zadluženost (Čada, 2015).

Je to základní lidská potřeba, kterou nelze uspokojit jinak. V pyramidě teorii potřeb Abrahama Maslowa ji můžeme spojit s uspokojováním základních fyziologických potřeb a také s potřebou bezpečí a jistoty. Neuspokojení potřeby bydlení může vyvolat extrémní sociální nerovnosti, zvýšení sociálního napětí, nárůst patologických sociálních jevů a ohrozit politickou stabilitu. Právo na bydlení bylo vymezeno jako jedno ze základních lidských práv. Ve všeobecné deklaraci lidských práv OSN. Dle článku 25 „má každý právo na životní úroveň přiměřenou zdraví a blahobytu svého i své rodiny včetně výživy, ošacení, bydlení [...]“ (Mertl, 2023, s. 1415-1426).

Tento problém by se dal vyřešit, pokud by dlužníkům, kteří aktivně řeší svoji zadluženost, zbyl adekvátní příjem, který by pokryl základní životní potřeby, což by představovalo změnit nezabavitelnou částku nebo pro účel sociálních dávek počítat s faktickým příjmem dlužníka, tedy po exekučních srážkách. Tato výhoda by měla být navázána na aktivní řešení zadluženosti prostřednictvím institutu oddlužení, spolupráce se sociálním pracovníkem nebo dluhovou poradnou.

Tomeš (2010, s. 29) sociální politiku definuje jako nástroj vztahující se ke zlepšování nebo ke změně společenských poměrů, který je systematicky sledovaný, cílený na životní úroveň jedince a projevující se v úsilí nebo činnosti a je zaměřený na fungování nebo transformaci vlastního či cizího sociálního systému.

Sociální pomoc, nyní preferovanější termín než „chudinská péče“ nebo „chudinská podpora“, označuje historicky jednu z nejstarších forem přerozdělování, kdy stát poskytoval pomoc těm, kdo ji prokazatelně potřebovali. Tento pojem můžeme také definovat jako pomoc, kterou sociální subjekty poskytují lidem v nouzi k uspokojení základních potřeb v nezbytném nebo adekvátním rozsahu. Moderní koncept sociální pomoci klade větší důraz na aktivní zapojení klienta a jeho občanskou odpovědnost za sebe a svou rodinu. Tato pomoc je poskytována až poté, co jsou vyčerpány ostatní zdroje ze systému sociálního pojištění a státní sociální podpory nebo pokud tyto dávky a služby samy o sobě nepostačují k překonání tíživé sociální situace (Tomeš, 2010, s. 36-37). Tomeš (2015, s. 156) zdůraznil, že solidarita není člověku přirozenou, ale je vlastností získanou civilizací a kultivací.

5 Legislativa dluhového poradenství

Legislativa, která je vybrána a představena v této kapitole, má pozitivní dopad na prostředí dluhové problematiky, proto se jí zabývám ve své práci. Zákony chápeme, jako nástroj sociální politiky, kde subjektem je stát. Dříve bylo legislativní prostředí převážně zaměřeno na zájmy věřitelů a poskytovatelů půjček. Po novele insolvenčního zákona č. 31/2019 Sb. a novele občanského řádu 286/2021 Sb., ve kterých byly přijaty změny působící ve prospěch dlužníků a vyrovnávají dřívější trend podpory věřitelských a exekutorských práv. V roce 2016 také došlo k regulaci spotřebitelských úvěrů podle zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, což umožnilo soudům označovat predátorské praktiky poskytovatelů za nemravné a rušit je. Tento proces pokračuje i v současnosti.

5.1 Zákona č. 257/2016 Sb., O spotřebitelském úvěru

Problematika posuzování úvěruschopnosti je klíčová v oblasti bankovního a nebankovního sektoru. Zákon o spotřebitelském úvěru č. 257/2016 Sb, vyžaduje, aby poskytovatelé pečlivě zhodnotili úvěruschopnost žadatelů. §87 zákona potom říká: „*Poskytne-li poskytovatel spotřebiteli spotřebitelský úvěr v rozporu s § 86 odst. 1 větou druhou, je smlouva neplatná. Spotřebitel může uplatnit námitku neplatnosti v tříleté promlčecí lhůtě běžící ode dne uzavření smlouvy. Spotřebitel je povinen vrátit poskytnutou jistinu spotřebitelského úvěru v době přiměřené jeho možnostem.*“. Zákon v podstatě vyžaduje, aby poskytovatel úvěru doložil, že provedl posouzení úvěruschopnosti.

Pro zhodnocení úvěruschopnosti je klíčové, aby poskytovatel disponoval veškerými důležitými informacemi, včetně úvěrů či půjček poskytnutých jinými subjekty. V Česku však není propojenost mezi jednotlivými registry dlužníků, což znamená, že existuje několik nezávislých registrů.

- Registr CBCB (www.cbcb.cz), do kterého údaje o svých klientech zadávají banky.
- Registr LLCB (www.llcb.cz) s údaji zejména od leasingových společností.
- Registry nebankovních subjektů CNCB (www.cncb.cz) a SOLUS (www.solus.cz).

Žádný z uvedených provozovatelů však není schopen sdílet data se subjekty, které nejsou součástí daného registru a do žádného z registrů neexistuje centralizovaný přístup. Toto postavení zejména znevýhodňuje nebankovní poskytovatele. V ostatních zemích, jako například ve skandinávských zemích, je běžné, že všichni poskytovatelé úvěrů sdílejí informace o svých klientech v jednom centrálním registru. I v České republice byl v roce 2019

založen Registr platebních informací (www.repi.cz) s cílem sjednotit údaje z různých registrů, avšak dosud se to úplně nepodařilo. Do registru by potom měly přístup např. všechny společnosti, které podnikají dle zákonů o bankách, spořitelních a úvěrových družstev a o spotřebitelském úvěru (Blahout, s. 131-137).

5.2 Novelizace Občanského soudního řádu (OSŘ) a exekučního řádu (EŘ) s účinností od 1. 1. 2022

V novele Občanského soudního řádu a exekučního řádu bylo provedeno dost dílčích změn, které vedou k ochraně dlužníka. Vybrala jsem ty nejpodstatnější, které pomohly a můžou pomoci právě ve vyloučených lokalitách a lidem s nízkými příjmy.

■ Náklady řízení hrazeny přednostně (před jistinou)

Změna pořadí při splácení exekucí. Podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, se vymožené plnění použije nejprve na náklady řízení (náklady a odměna soudu, příp. exekutora), následně se vymožená částka připisuje na jistinu, až poté na příslušenství pohledávky. Otočení pořadí umoření dluhu (exekuce se stávají splatitelnějšími, po uhrazení jistiny nenarůstá příslušenství dluhu), dopad zejména u starých dluhů, které mohou neomezeně narůstat na úrocích, úrocích z prodlení a sankcích.

■ Zastavení bagatelních exekucí (do 1500 Kč jistiny)

Tato úprava byla pouze pro exekuce nařízené do 1. 1. 2019 a jistina nesměla přesáhnout částku 1 500 Kč, v důsledku umožnění ukončit snadno bagatelní exekuce se počet exekucí snížil přibližně o 200 tisíc, což představuje přibližně 5 % všech exekucí. Reálně může být toto procento ještě vyšší, neboť data zahrnují pouze bagatelní pohledávky u veřejných institucí. Tato pohledávka se stává do budoucna trvale nevymahatelná (exekuce nemůže být v budoucnu pro tuto pohledávku zahájena (exekuceinfo.cz)).

■ Zastavení marných bezvýsledných exekucí (nad 1 500 Kč jistiny)

Podle zákona č. 120/2001 Sb., exekutor má povinnost po 6 letech marného vymáhání, vyzvat věřitele ke složení zálohy na náklady exekuce. Pokud věřitel zálohu složí, exekuce běží dalších 6 let. Pokud věřitel zálohu nesloží, exekuce se zastaví; pokud zálohu složí a vymáhání je marné

dalších 6 let (celkem tedy 12 let), exekuce bude zastavena každopádně. Výkon exekuce může být v budoucnu obnoven, získá-li dlužník majetek nebo příjmy (justice.cz., b.d.).

Změny v mobiliárních exekucích

Podle zákona č. 120/2001 Sb., nelze zpeněžovat movitý majetek obvyklé hodnoty u zvlášť zranitelných osob. Jedná se o osoby ve II. a III. stupni invalidity, starobní důchodce, jejichž výše důchodu nepřesáhne minimální mzdu a osoby, kterým vznikla vymáhaná pohledávka před dovršením 18 let věku.

Snížení penalizace dlužného zdravotního a sociálního pojištění

Nově je upraveno penále z neuhrazeného zdravotního pojištění podle zákona č. 592/1992 Sb., a sociálního pojištění podle zákona č. 589/1992 Sb. Před novelou se penále z neuhrazeného pojistného úročilo 0,05 % / den, tj. 35 % p. a. Nově je úročeno zákonným úrokem z prodlení tj. 8 % ročně + repro sazba ČNB.

Chráněný účet

Od 1. 7. 2021 dlužník, jehož bankovní účet byl již zablokován exekutorem, si může v bance zřídit tzv. chráněný účet, na který si může nechat zasílat zákonem povolené chráněné příjmy (zbytek mzdy či jiných příjmů po provedených srážkách, nepostižitelné příjmy). Chráněný účet je jedním z nástrojů, který by měl přispět k návratu lidí zpět na pracovní trh, protože je běžné, že zaměstnavatelé odmítají přijmout lidi do zaměstnání právě proto, že nemají bankovní účet. (Exekutorská komora, ČR, b.d.).

Technické změny v novelizaci OSŘ, EŘ

- Povinné nahrávání telefonické komunikace, účinnost od 1. 7. 2023.
- Povinnost vydat elektronický spis na písemnou žádost dlužníka zašle exekutor na určenou adresu nebo do sídla jiného exekutora na CD nosiči (případně zpřístupní dálkově elektronicky) spis, 1x bezplatně, opakovaně za poplatek.
- Aktualizace údajů o výši dluhu v CEE. Nová povinnost 1x ročně aktualizovat výši dluhu. Nově uváděna celková vymáhaná povinnost.

- Aktualizace statistických dat. Exekutorská komora bude mít nově povinnost 1x za čtvrt roku bezplatně zveřejňovat statistiky k exekucím (účinnost od 1. 1. 2023).

Omezení se nevztahuje na exekuce vedené pro dluhy na výživném a škody z trestné činnosti či úmyslného protiprávního jednání a újmu na zdraví. Dále jde též o situace, kdy je dlužník v insolvenční, nebo by zastavení exekuce nebylo v souladu s dobrými mravy.

Shrnutí: Pokud se podíváme na aktivity státu v boji proti předlužování, nelze je považovat za pasivní. Nicméně ještě stále existují oblasti, kde je třeba zlepšení, protože bez jejich pokrytí dosavadní opatření nemohou dosáhnout očekávaných výsledků.

6 Analýza potřebnosti

V analýze potřebnosti se zaměřuji na hodnocení nezbytnosti základních znalostí o možnostech řešení zadluženosti klientů, aby bylo možné posoudit jejich situaci co nejkomplexněji.

6.1 Příčiny problému a jeho dopady na cílovou skupinu a společnost obecně

Příčiny nedostatečného začlenění dluhové problematiky do sociální práce vnímám především v rozsáhlé legislativě a složitosti problému. Téma se prolíná do vícero zákonů jako je např. NOZ, Exekuční řád, Insolvenční zákon, Zákon o spotřebitelském úvěru a další. Ze své zkušenosti dluhové poradkyně vím, jak je obtížné se v legislativě ohledně dluhů orientovat. Vnímám, že se zadlužeností bojuje hodně lidí a kvůli tomu se dostávají do těžkých životních situacích i v důsledku toho, že mají zkreslené informace o možnosti řešení dluhů.

Z analýzy potřebnosti vyšel závěr, že by pracovníci měli zájem o metodický dokument, kde by byla sepsána základní pravidla a možnosti řešení zadluženosti. Pracovníci mohou klientům pomoci prostřednictvím metodického dokumentu poskytnout užitečné informace a podporu při řešení jejich finančních obtíží, byť jen základními informacemi, nebo ve složitějších záležitostech je doprovodit do dluhové poradny. Doprovázení klientů do dluhové poradny s předchozími znalostmi může zvýšit jejich schopnost efektivně komunikovat a jednat s odborníky. Pracovníci mají s klienty navázaný vzájemný vztah založený na důvěře, respektu a empatii a klienti nemívají zábrany se pracovníkům více otevřít. Díky vzájemnému vztahu založenému na důvěře, respektu a empatii, klienti nemají zábrany sdílet své problémy a hledat pomoc od sociálních pracovníků. Tento typ vztahu je klíčový pro efektivní podporu a úspěšné řešení problémů klientů.

Pracovníkům by metodika pomohla v poskytování komplexní sociální pomoci klientům, protože pracovníci si jsou vědomi toho, že zadluženost, potažmo předluženost ovlivňuje mnoho oblastí jako je nezaměstnanost, kvalita bydlení, dostupnost zdravotní péče, vzdělávání, kriminalitu či recidivu, a další. V mnoha případech je příčinou sociálního vyloučení jednotlivců a rodin. Zadluženost s sebou nese značné ekonomické a sociální důsledky. Posílení dluhového poradenství v kombinaci s terénní sociální službou a jejich správnou a včasnou pomocí, může tyto dopady alespoň částečně eliminovat. Podpora a pomoc v zadlužení bývají často prvním krokem ke změně životní situace klientů. Předlužení může vést ke katastrofální chudobě a propadu dlužníků až na sociální dno.

6.2 Příklady řešení dané problematiky v ČR

V České republice můžeme zaznamenávat, ohledně řešení problému zadluženosti, zvýšený diskurz, kterému se věnuje pozornost jak na úrovni státu, tak i v rámci občanských organizací a neziskových sektorů.

Část dluhových poraden v poslední době vznikla z Operačního programu „Zaměstnanost plus (OPZ+)“, který je klíčový nástroj pro využívání finančních prostředků z Evropského sociálního fondu plus v oblasti zaměstnanosti a sociálního začleňování, je to hlavní nástroj Evropské unie pro investice do lidského kapitálu. Projekty jsou realizovány ve spolupráci s místní akční skupinou (MAS) (ESF, 2024).

Expertním nástrojem Vlády ČR je Agentura pro sociální začleňování, která je zařazena do struktury Ministerstva pro místní rozvoj a jejím hlavním cílem je koordinovaný přístup k sociálnímu vyloučení (KPSV). Agentura poskytuje pomoc obcím a městům, propojuje různé místní subjekty, včetně obcí, neziskových organizací a dalších subjektů, aby spolupracovaly na sociálním začleňování. Agentura přenáší informace z komunální úrovně na úroveň státní správy, podílí se na formování státní politiky sociálního začleňování a koordinuje ji. Díky koordinovanému přístupu se umožňuje obcím čerpat finanční prostředky ze tří operačních programů Evropských strukturálních a investičních fondů za podpory Agentury. Agentura pomáhá obcím a městům s vypracováním strategického plánu sociálního začleňování. (Agentura pro sociální začleňování, b.d.). Komunitní plánování měst a obcí by mělo podporovat efektivní spolupráci místních aktérů, což může vést k vytvoření dostupných dluhových poraden a k identifikaci potřeby služeb dluhového poradenství pro občany daného území. Pod pojmem dostupnost rozumíme nejen to, že dluhová poradna musí být fyzicky dostupná v místě, kam se člověk může dostat, ale také finančně dostupné. Samotná poradenská služba by neměla představovat finanční zátěž pro klienta.

Agentura pro sociální začleňování identifikovala příklady dobré praxe, které se ostatním vymykají určitým inovačním prvkem, jenž může posloužit jako inspirace dalším poskytovatelům této služby či jejich zřizovatelům.

Bezplatná insolvenční poradna

Jihočeský kraj, který má vysoký počet osob s exekucí, se rozhodl reagovat na tuto problematiku situací vytvořením bezplatné insolvenční poradny. Iniciativu k založení této poradny podnítl místopředseda Krajského soudu v Českých Budějovicích, Zdenek Strnad.

Cílem bylo snížit počet předlužených občanů v kraji a zamezit nekalým praktikám oddlužovacích agentur. Poradna, která byla založena v roce 2016, nabízí odbornou pomoc a podporu obyvatelům v tíživé finanční situaci. Její unikátnost spočívá v tom, že je poskytována ve spolupráci s místními soudy, úřady, advokátní komorou a spolkem insolvenčních správců, což zaručuje vysokou kvalitu služeb za zákonně stanovené ceny. Poradna je dostupná v několika lokalitách kraje a každý týden poskytuje konzultace s kvalifikovanými poradci. Jejich úkolem je posoudit situaci klienta a v případě splnění podmínek pro oddlužení mu poskytnout kontakt na prověřeného sepisovatele. V její činnosti se dobrovolně angažuje více než 40 advokátů a insolvenčních správců, kteří své služby poskytují zdarma po absolvování vstupního školení. Tímto způsobem je zajištěna profesionální a férová alternativa k nekalým praktikám oddlužovacích agentur.

Mistopředseda Krajského soudu v Českých Budějovicích pro insolvenční úsek, pan Zdeněk Strnad uvedl důvody, které ho vedly k otevření poradny:

„Za největší nešvar insolvencí považuji tzv. oddlužovací agentury, které si z oddlužení udělaly vlastní byznys. Parazitují na nepříznivé životní situaci druhých. Nutí je před soudem lhát. Nestydí se obírat je o jejich poslední prostředky. Své služby navíc často poskytují bez odpovídajícího vzdělání a zřejmě i „načerno“. Dlužníci jim často – patrně v tísní – podepisují směnky na vysoké sumy, slibují splátky po skončení oddlužení, zastavují jim své nemovitosti. Za vrchol hyenismu pak považují případy, kdy od dlužníků, kteří již nemají ani na úhradu minimální splátky, berou „do zástavy“ rodinné cennosti či předměty osobní potřeby. Omlouvám se za ten výraz, ale mám pocit, že „šmejdi“ od hrnců a vysavačů přešli k insolvencím. Přál bych si, aby tento projekt byl úspěšný a aby inspiroval i jiné regiony. Je totiž důkazem možné spolupráce soukromého a veřejného sektoru způsobem, který může veřejnosti poskytnout nový pohled nejen na samotné insolvence, ale i na justici jako takovou...“ (Agentura pro sociální začleňování, 2021).

██████ Mobilní dluhový poradci – poskytovatelem je Člověk v tísní, o. p. s

Mobilní dluhový poradce je projekt zaměřený na zvýšení dostupnosti bezplatného dluhového a insolvenčního poradenství s cílem snížit počet předlužených osob, zejména v oblastech s nedostatečnou nabídkou těchto služeb. Jeho podstata spočívá v rozšiřování kvalitního poradenství, které je zaměřeno na pomoc osobám s nízkými kompetencemi a sníženou schopností řešit svoji finanční situaci. Projekt nabízí flexibilní a bezbariérové poradenství, které je poskytováno v místě bydliště klienta nebo ve spolupráci s obcemi, úřady nebo neziskovými

organizacemi. Jeho unikátnost spočívá v rychlé a flexibilní reakci na potřeby dané lokality, a to prostřednictvím právě mobilních poradců, kteří jsou vysíláni do regionů podle aktuální poptávky. Tito poradci jsou zaškoleni a metodicky vedeni zkušenými dluhovými poradci organizace Člověk v tísní. Školení zahrnuje samostudium, individuální konzultace, následky konzultací u zkušených kolegů, a také vzdělávání v základech dluhového poradenství a insolvenčního řízení. **Bezplatné poradenství** je poskytováno nejen v menších obcích, kde není dostatečná infrastruktura pro klasické dluhové poradenství, ale i ve vzdálených lokalitách. Jeho cílem není konkurovat stávajícím službám, ale doplňovat je o flexibilní formu pomoci, která je zaměřena na nejzranitelnější skupiny obyvatel (Agentura pro sociální začleňování, 2021).

Protidluhový koordinátor města

Statutární město Chomutov zavedlo protidluhového koordinátora, který se dluhové agendě věnuje na půl úvazku a na druhou polovinu úvazku je zaměstnán jako sociální pracovník odboru sociálních věcí města, což koordinátorovi umožňuje poskytovat dlužníkům i přímou podporu. Potenciálním zájemcům o oddlužení poskytuje základní poradenství a dále je odkazuje na odborné dluhové poradenství. Pozice protidluhového koordinátora vznikla díky projektu financovaného z prostředků Operačního programu Zaměstnanost, ve spolupráci s Odborem (Agenturou) pro sociální začleňování v rámci Koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám od 1. 7. 2019. V rámci „Právních principů“ se mimo jiné také zaměřuje na úpravu pravidel pro promíjení poplatků a úroků z prodlení, protože u nájemních bytů v Chomutově existuje možnost využít prominutí úroků jako motivační nástroj pro zaplacení dlužné částky. Prevence a zmírnění předluženosti občanů města Chomutova je jednou z aktivit doplňujících komplexní přístup k sociálnímu bydlení a zvyšování rodičovských kompetencí. Protidluhový koordinátor organizuje osvětově-preventivní přednášky k dluhové problematice, a to na městských ubytovnách a v prostorách různých sociálních služeb. Pomáhá dlužníkům při jednání s odbory města, při sjednávání splátkových kalendářů vůči městu, ale i ostatním věřitelům či exekutorům. Takto nastavená spolupráce poskytuje nízkoprahový přístup pro řešení předluženosti znevýhodněným občanům. Tento inovativní přístup samosprávy je přenositelný v rámci celé České republiky (Agentura pro sociální začleňování, 2021).

Trojstranná spolupráce

Trojstranná spolupráce je model spolupráce, který spojuje sociální pracovníky nestátních neziskových organizací (NNO) s dluhovými poradci, s cílem řešit sociální problémy, zejména související s předlužením a hrozbou sociálního vyloučení. Tento způsob spolupráce se také odvíjí od přístupu k dluhovému poradenství jako součásti komplexní sociální práce. Neřeší problém předlužení izolovaně od ostatních obtíží, ale soustředí se na celkovou situaci klienta, a tím přispívá k celistvému pohledu na překážky, kterým klient čelí, i jejich komplexnímu řešení. Komplexní přístup přispívá nejen k řešení, ale i k předcházení opětovnému zhoršení kvality života klienta.

Výhodami této praxe je kontinuita sociální práce – prvotní anamnestická data sebere a zpracuje delegující organizace, kterou klient kontaktuje jako první. Díky tomu není potřeba opakovaně sbírat informace od klienta, což urychluje proces pomoci. Návštěva v neznámém prostředí dluhové poradny probíhá se sociálním pracovníkem a návazná odborná anamnéza již probíhá v rámci navázaného vztahu mezi klientem a sociálním pracovníkem. Klienti mají možnost rozhodnout se, zda využijí trojstrannou spolupráci nebo zda budou do dluhové poradny docházet sami. Statistiky ukazují, že většina klientů (85–90 %) se rozhodne pro trojstrannou spolupráci, což svědčí o úspěšnosti tohoto modelu (Agentura pro sociální začleňování, 2021). Trojstranná spolupráce by nebyla možná bez vzájemné důvěry mezi všemi zúčastněnými subjekty. Tato důvěra se buduje postupně prostřednictvím společných aktivit, jako jsou pracovní skupiny, konference či dluhové platformy. Trojstranná spolupráce tak představuje účinný a efektivní způsob, jak integrovat odbornou pomoc poskytovanou různými organizacemi pro řešení složitých sociálních problémů klientů, jako je předlužení a hrozba sociálního vyloučení (Agentura pro sociální začleňování, 2021).

6.3 Příklady řešení dané problematiky v zahraničí

Dluhové poradenství ve Velké Británii je velmi dobře propracované. Zvláštností tohoto systému je, že poradenství se financuje z vlastních zdrojů, a nikoli ze státních dotací. Hlavním finančním zdrojem jsou poplatky od věřitelů, kteří díky dluhovému poradenství získávají zpátky alespoň část svých pohledávek (Besedová, 2014).

Občanům, kteří se ocitli ve finanční nouzi, pomáhá řešit problémy charitativní organizace Stepchange Debt Charity. Každý den se na pracovníky organizace obrátí s žádostí o pomoc zhruba 1000 klientů. Organizace získala v roce 2013 prestižní cenu Debt Counsellor of the Year

(Dluhový poradce roku). Poskytování pomoci je bezplatné, důvěrné a nestranné (Besedová, 2014).

Individual Voluntary Arrangement (IVA) představuje významný nástroj pro řešení finančních obtíží dlužníků ve Velké Británii. Tento alternativní přístup k úpadku dlužníka byl zaveden v roce 1986 a umožňuje dobrovolnou dohodu mezi dlužníkem a jeho věřiteli s cílem zabránit úplnému bankrotu (Besedová, 2014).

Proces IVA začíná konzultací s insolvenčním správcem, který zhodnotí finanční situaci dlužníka a navrhne dohodu o splácení dluhů. Insolvenční správce kontaktuje věřitele a jedná s nimi o dohodě. Pro účinnost dohody je nezbytné, aby více než 75 % hodnoty dlužníkových závazků souhlasilo s navrženým plánem.

Jednou z klíčových výhod IVA pro dlužníka je fakt, že se jeho dluhy nezvyšují o úroky z prodlení a další smluvní sankce. Navíc není třeba dluhy splácet v plné výši. Během vyjednávání IVA může soud chránit dlužníka proti exekucím a dalším právním krokům věřitelů. Po splnění všech podmínek dohody jsou dlužníkovi nezaplacené částky dluhů odpuštěny (Besedová, 2014).

Podobně jako v České republice, kde existuje insolvenční rejstřík, je dohoda IVA zaznamenána v "insolvenčním rejstříku" (Individual Insolvency Register). Tento registr sleduje průběh IVA a obsahuje informace o splácení dluhů a plnění dohody (Besedová, 2014).

6.4 Základní informace o velikosti cílové skupiny

Primární cílovou skupinou řešeného problému jsou pracovníci v sociálních službách a sociální pracovníci (dále jen pracovníci) organizace IQ Roma servis Brno. Sekundární cílovou skupinou jsou klienti této organizace.

Organizace IQ Roma servis je nestátní nezisková organizace (NNO), která poskytuje registrované sociální služby doplněné o různé projekty na podporu rodin, vzdělání, zaměstnanosti, bydlení, řešení dluhové problematiky, prevence a rozvoje volnočasových aktivit. Pomáhá převážně romským rodinám, mladým lidem i dospělým zlepšit jejich sociální situaci a vztahy. Služby jsou poskytovány v Brně, Břeclavi, Vyškově a terénně i v dalších obcích Jihomoravského kraje. IQ Roma servis poskytuje registrované sociální služby: Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, Terénní programy pro dospělé, Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a Odborné sociální poradenství, a to formou ambulantní i terénní. Dále realizuje projekty, díky kterým poskytuje Kariérové poradenství a dluhové poradenství, komunitní práci v Břeclavi a zabydlovací projekt Housing Led, který staví na principech

Housing First. O pomoc se na organizaci ročně obrátí přes 1 000 lidí. Od roku 2015 je držitelem Značky spolehlivosti udělovanou Asociací veřejně prospěšných organizací (IQ Roma servis, 2024).

Metodický dokument dluhového poradenství by se dal použít ve vícero službách stejného nebo podobného typu, jako jsou například osoby v krizi, osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách, osoby, které vedou rizikový způsob života, nebo jsou tímto způsobem života ohroženy, senioři, rodiny s dětmi, etnické menšiny. Z Registru poskytovatelů sociálních služeb jsem v Brně identifikovala dalších 192 poskytovatelů sociálních služeb, které poskytují výše uvedené služby a v celém Jihomoravském kraji je evidováno 324 poskytovatelů sociálních služeb se stejným zaměřením (MPSV, b.d.).

6.5 Popis metod získání předložených dat a vyhodnocení výchozího stavu

V organizaci IQ Roma servis jsem uskutečnila analýzu potřebnosti na zavedení metodického postupu. Zjišťovala jsem, zda v organizaci mají k dispozici nějaké metodické dokumenty pro tuto oblast a jestli by pracovníci uvítali nějaký přehledný dokument (metodiku), zda by ji považovali za potřebnou a užitečnou, zda by jim takový dokument pomohl v práci s klienty a jestli by s takovým dokumentem pracovali.

Ke sběru dat pro tuto analýzu jsem zvolila dotazníkovou metodu. Dotazník jsem vytvořila pomocí online platformy www.surveymonkey.com. Dotazník obsahoval šest otázek, z nichž pět bylo uzavřených. Tři byly dichotomické s možností odpovědi ano/ne. Dvě otázky byly polytomické s možností odpovědi ano/ne/částečně se orientuji, a jedna otázka byla otevřená, neumožňující volbu z předem stanovených možností (Reichel, 2009). Dotazník jsem distribuovala v organizaci mezi sociální pracovníky a pracovníky v sociálních službách, kteří pracují v přímé práci. Dotazník vyplnilo celkem 31 pracovníků.

Otázky:

- Vnímáte ze své praxe potřebu mít nějaký dokument, kde byste měli shrnuté základní informace týkající se dluhů a exekucí?
- Vnímáte ze své praxe, že by pracovníci měli s klienty pracovat celostně, holisticky, včetně klientovy zadluženosti?
- Vyznáte se v základních pojmech a terminologii, jako je exekuční titul, exekuční příkaz, rozhodčí doložka, jistina, dluhy vůči státu, přednostní a nepřednostní pohledávka.....
- Dokážete svým klientům říct orientačně, kolik jim zbude peněz po exekučních srážkách?
- Umíte poradit klientovi, co dělat při obstavení bankovního účtu exekutorem?

- Co byste od takového dokumentu, orientačního materiálu, očekávali? Popřípadě napište, jaké informace byste v něm uvítali.

Odpovědi

Ad. 1. Odpovědi na otázku, zda potřebují mít nějaký dokument, kde by měli shrnuty základní informace týkající dluhů a exekucí, byly jednoznačné. 30 respondentů odpovědělo kladně. Pouze jeden respondent uvedl, že nepotřebuje mít takový dokument.

Ad. 2. Na dotaz, zda vnímají ze své praxe, že by měli s klienty pracovat celostně, holisticky, včetně klientovy zadluženosti, všichni respondenti uvedli, že ano.

Ad. 3. Na otázku, zda se vyznají v základních pojmech a terminologii, jako je exekuční titul, exekuční příkaz, rozhodčí doložka, jistina, dluhy vůči státu, přednostní a nepřednostní pohledávka odpovědělo 18 pracovníků, že se v této oblasti orientují částečně, 10 pracovníků uvedlo, že se neorientují, a 3 pracovníci potvrdili, že mají v této oblasti dobrý přehled.

Ad. 4. Na otázku, zda dokáží svým klientům říct orientačně, kolik jim zbude peněz po exekučních srážkách odpovědělo 22 pracovníků, že nedokáží a 9 pracovníků odpovědělo, že dokáží orientačně částku spočítat.

Ad. 5. Na otázku, zda umí poradit klientovi, co dělat při obstavení bankovního účtu exekutorem odpovědělo 15 pracovníků, že si nejsou jisti, 13 pracovníků uvedlo, že nedokáží, a 3 pracovníci potvrdili, že by dokázali klientovi poradit.

Ad. 6. Zde uvádím nejčastější odpovědi na otevřenou otázku: Co byste od takového dokumentu, orientačního materiálu očekávali? Uvedené odpovědi považuji za klíčové a reflektující hlavní trendy a očekávání respondentů vůči dokumentu nebo orientačnímu materiálu.

Písemné odpovědi

- Chtěla bych, aby mi dokument dal odpověď na všechny předchozí otázky.
- Co dělat, když klientovi obstaví bankovní účet. Kam zajít, když potřebuju výpis z exekucí. Jak komunikovat s exekutorem, na co má exekutor právo.
- Vysvětlení základní terminologie, postup, co dělat, když přijde někdo, kdo má dluhy a chce to řešit, jak pracovat se zadluženou osobou.
- Vysvětlení pojmů, proces oddlužení v bodech.
- Metodiku týkající se výpočtu výšky příjmu, který klientovi zůstane po exekuční srážce.
- Kompletní přehled vzniku exekucí a jejich možná řešení.
- Jasně, stručné informace zaměřené na nejčastější obtíže.
- Chtěla bych se dozvědět, jak poradit klientovi v základních věcech při zadluženosti. Co dělat jako první, když se dozvím o dluhu, znát možnosti oddlužení a co stát nabízí za možnosti. Taky bych uvítala, aby dokument byl srozumitelně napsaný tak, abych z něho dokázala klientovi lidsky a srozumitelně vše popsat, co se dluhů týče.

- Jak komunikovat s exekutory, na co má exekutor právo.
- Očekávala bych od něj, že z něj zjistím základní údaje dané problematiky. Od úplného začátku, jak a kde klient zjistí výši svého dluhu, až třeba po to, co dělat, když přijde exekutor (co on může, co nemůže), kdy může do oddlužení, jaké podklady jsou potřeba dodat, kde a jak je sehnat... všechno.

Z odpovědí respondentů vyplývá, že pracovníci v organizaci projevují zájem o problematiku dluhů a jejich řešení. Někteří respondenti uvádějí, že by uvítali podpurný materiál a metodické dokumenty, které by jim poskytly jasný rámec pro práci s klienty v oblasti zadluženosti. Takový dokument by mohl obsahovat:

- Vymezení základních pojmů a terminologie souvisejících s dluhy a oddlužením.
- Postupy a strategie pro práci s klienty v obtížné finanční situaci, včetně preventivních opatření a řešení konkrétních problémů.
- Konkrétní pokyny a návody, jak jednat v různých situacích spojených s dluhy, včetně reakce na exekuci a podobně.
- Specifické informace typické pro práci s klienty v dluhové situaci.
- Odkazy na odborné zdroje a instituce, které mohou poskytnout další pomoc a podporu.

Z analýzy vyplývá potřeba vytvoření metodického dokumentu, který by poskytoval pracovníkům potřebné informace a návody pro jejich práci s klienty v oblasti dluhů a oddlužení. Takový dokument by mohl naplnit požadavky a očekávání pracovníků v oblasti komplexní sociální práce.

6.6 Specifikace stakeholderů

Při implementaci metodického dokumentu pro práci s klienty v oblasti dluhů a oddlužení se stávají klíčovými aktéry především pracovníci a klienti organizace IQ Roma servis. Nicméně do tohoto procesu jsou zapojeny také další subjekty, nazývané stakeholderi. V analýze potřebnosti jsem identifikovala stakeholdery, kteří mohou významně přispět k úspěšné implementaci nových postupů. Mezi tyto stakeholdery patří: Management a zaměstnanci organizace IQ Roma servis, kteří mají přímý vliv na poskytování sociálních služeb a pracují s klienty. Jejich schválení a účast ve vývoji dokumentu jsou klíčové pro jeho úspěšnou implementaci. Odborníci a vzdělavatelé v oboru sociální práce a další relevantní organizace, kteří mohou být partnerem v poskytování služeb klientům a poskytnout odbornou podporu při implementaci nových postupů. Je také důležité zvážit spolupráci s externími poradci

v oboru financí a práva, kteří mohou poskytnout odborné konzultace a podporu v problematice zadlužení a oddlužení klientů. Rodina, přátelé klientů a dobrovolníci, kteří mohou poskytnout podporu a porozumění klientům v jejich osobní situaci, což je klíčové pro úspěšnou rehabilitaci a oddlužení. Taktéž to mohou být zástupci kraje a Ministerstva práce a sociálních věcí, kteří mohou poskytnout finanční podporu a strategické směřování pro implementaci nových postupů.

7 Metodický dokument

Tato část bakalářské práce představuje metodický dokument nazvaný Metodika pro dluhové poradenství. Cílem tohoto dokumentu je poskytnout pracovníkům organizace IQ Roma servis komplexní přehled o možných postupech řešení zadluženosti. Jeho účelem je umožnit poskytování kvalitního dluhového poradenství klientům, které odpovídá jejich potřebám a situaci.

7.1 Popis návaznosti na první část KP

Analýza potřebnosti ukázala, že v organizaci IQ Roma servis existuje potřeba systematického zavedení metodických postupů pro práci s klienty v oblasti dluhů a oddlužení. Pracovníci této organizace nejsou dostatečně vybaveni metodickými ani orientačními materiály pro práci v této specifické oblasti. Na základě této skutečnosti lze identifikovat potřebnost vytvoření metodického dokumentu, který by poskytl pracovníkům jasný rámec a návody pro jejich práci s klienty v dluhové situaci.

Vytvoření metodického dokumentu se opírá o potřebu respektovat klienty v jejich celé komplexnosti, což zahrnuje i problematiku zadlužení a oddlužení. Dále se opírá o poznatky vyplývající z analýzy potřeb a očekávání pracovníků organizace, kteří projevíli zájem o podpůrný materiál a metodické dokumenty v této oblasti.

Navrhovaný metodický dokument je vypracován s ohledem na potřeby a očekávání pracovníků organizace IQ Roma servis a bude formulován tak, aby odpovídal specifickému kontextu této organizace a potřebám jejich klientů v oblasti zadlužení a oddlužení.

7.2 Užívané aplikační nebo metodické postupy

Metodiky dluhového poradenství nejsou v sociálních službách běžně používány. V místech, kde by se předpokládalo, že jsou dostupné určité informace či zdroje, tak k nim není umožněn přístup. Byla nalezena pouze jedna Metodika dluhového poradenství, a to konkrétně v organizaci Člověk v tísni. Nalezený metodický dokument není aktuální, informace v něm jsou již z roku 2013, což znamená před legislativními změnami v poslední době, které probíhají od roku 2016 doposud. Nicméně bylo nalezeno několik akreditovaných kurzů dluhového poradenství. Kurzy jsou průběžně vyhledávané a aktualizované. Akreditované kurzy poskytují např.: společnosti: Člověk v tísni, vzdělávací agentura Sovia, nezisková organizace Rubikon.

Zajímavý kurz také nabízí Institut prevence a řešení zadluženosti Radka Hábla. Kurz je zaměřený na pracovníky bez zkušeností z oblasti dluhové problematiky, kteří se ale zabývají přímou prací s klienty zejména v oblasti terénních služeb podporujících klienty v zabydlovacích projektech či pomoci s návratem na pracovní trh. Zahraniční metodické dokumenty jsem nezjišťovala z důvodu odlišné legislativy států, tyto metodické dokumenty by nebyly relevantní.

Metodiku dluhového poradenství pro IQ Roma servis, kterou navrhuji, je koncipována na základě potřebnosti pracovníků organizace a nových legislativních změn z oblasti zadluženosti a jejího řešení. Problematika dluhů vyžaduje komplexní přístup. Nezbytnou součástí řešení problému předlužení je kombinace preventivních nástrojů, efektivní regulace a v neposlední řadě nabídka možných řešení bezvýchodné situace pro osoby, jež se už v předlužení ocitly (Matoušek, 2013, s. 337).

Preventivní nástroje:

Prevence předlužení – systematický rozvoj vzdělávání ve finanční gramotnosti ve všech úrovních vzdělávacího systému. Podpora terénní sociální práce a odborného sociálního poradenství.

Regulace vzniku předlužení – hlavní problémy jsou sankce, smluvní pokuty, nemravní úroky. V konečné fázi mohou tyto mechanismy mít za následek předlužení člověka.

Regulace vymáhání pohledávek – náklady spojené s vymáháním by měli nést věřitelé, neboť se jedná o podnikatelské riziko (praxe uplatňovaná např. ve Švýcarsku). Nebo přijmout takovou legislativní změnu, kde budou zisky v procesu vymáhání odpovídat jejich reálným nákladům.

Efektivní řešení předluženosti – předlužení lidé čelí obtížím v mnoha aspektech společenského života (zaměstnání, bydlení apod.), což v důsledku zvyšuje nároky na státní rozpočet. Pro celou společnost je prospěšné umožňovat alternativní formy řešení, ať již pomocí oddlužení, dluhovým poradenstvím či jinými způsoby (Matoušek, 2013, s. 337-338).

7.3 Identifikace limitů dosavadního řešení, popis změny a cílového stavu

Limitem dosavadního řešení je, že v organizaci neexistuje žádná aktuální metodika DP, žádné ucelené instrukce podpory pro pracovníky v terénních a ambulantních službách organizace. V organizaci můžeme najít experty na zadluženost, kteří pracují v dluhových poradnách. Poradenské služby dluhových poraden jsou umístěny v externích lokalitách, kde provozují své služby v samostatných prostorech mimo hlavní sídlo IQ Roma servisu. IQ Roma servis

provozuje celkem tři dluhové poradny v lokalitách Brno, Vyškov a Břeclav. Tyto poradny jsou realizovány za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost plus. Dluhová experti jsou k dispozici na telefonu i pracovníkům v hlavním sídle organizace. Nicméně z analýzy potřeb vyplynulo, že pracovníci organizace by uvítali základní informace o dluhové problematice v uceleném dokumentu, aby měli základní přehled a znalosti a dokázali v jednodušších případech pomoci. Dluhový poradci se účastní různých externích kurzů a vzdělávacích aktivit přímo zaměřených na dluhovou problematiku.

Zavedením metodiky dluhového poradenství budou pracovníkům poskytnuty znalosti, postupy a nástroje, které jim umožní poskytnout komplexní pomoc klientům. Díky důvěrnému vztahu a otevřené komunikaci může pracovník poskytnout klientovi adekvátní informace a směřovat jej k efektivnímu řešení jejich finanční situace. Pracovníci klienty můžou podpořit k návštěvě dluhové poradny a klient již bude mít základní informace o možnostech řešení.

Mezi lidmi kolují různé mylné informace ohledně možností a procesů spojených s řešením zadluženosti, a právě proto je klíčové, aby pracovníci disponovali dostatečnými znalostmi a schopností tyto informace správně předat. Odborník v sociální práci se základními znalostmi v oblasti dluhového poradenství bude s klientem pracovat komplexně, a to včetně jeho zadluženosti. V pomáhajícím procesu bude využito jejich znalostí dluhové problematiky a povede to ke zlepšení sociálního fungování klientů. Toto pojetí sociální práce je v souladu s filozofií, kulturou a politikou organizace.

8 Metodika dluhového poradenství pro sociální práci

Tato metodika je určena pracovníkům IQ Roma servisu v Brně. Metodika poskytuje jasný a systematický rámec pro práci s klienty v oblasti dluhů a oddlužení. Jejím hlavním cílem je efektivně podporovat klienty při řešení finanční situace a snižování zadluženosti, s důrazem na respektování jejich komplexních potřeb a zásad sociální práce. Reflektuje specifický kontext organizace a potřeby klientů, především romské komunity, v této oblasti.

Vytvoření a implementace této metodiky je klíčovým krokem k posílení schopností pracovníků organizace v práci s klienty v této oblasti a k poskytnutí jim efektivní podpory při řešení finančních obtíží. Metodika reaguje na identifikované nedostatky, zjištěné analýzou potřebnosti.

8.1 Definice dluhu

Dluh je závazek, který jedna strana (dlužník) má vůči druhé straně (věřitel) k uhrazení peněžní částky nebo plnění v určeném časovém období.

Dluh může vzniknout ze dvou základních zdrojů.

Ze zákona

- Zdravotního pojištění a sociálního pojištění.
- Výživné.
- Povinné ručení, pokuty, daně.

Ze smluv

- Energie, nájem.
- Půjčky, ručitelství.
- Manželství – dluhy vzniklé v rámci společného jmění manželů.

8.2 Závazky a jejich vymáhání

Závazky v oblasti dluhů, vždy vznikají na základě smluvního vztahu, zpravidla stvrzeným podpisem. Po vstupu do smluvního vztahu vzniká právní závazek, který je povinen dlužník plnit.

Pohledávka a dluh jsou pojmy, které mohou vyvolat mnoho otázek. Základním princip je, že pohledávka je právo věřitele požadovat něco od dlužníka a dluh je povinnost dlužníka vůči věřiteli (Finanční svět, b.d.).

Druhy pohledávek: přednostní – nepřednostní

Rozdíl mezi přednostními a nepřednostními exekucemi se nejvíce projeví v exekučním řízení, hlavně hraje svoji roli při stanovení výše částky, která se dlužníkovi strhne z příjmu. (viz kapitola nezabavitelné minimum a exekuční srážky).

Přednostní pohledávky definuje zákon (zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád).

- Dlužné výživné.
- Pohledávky náhrady újmy způsobené poškozenému ublížením na zdraví.
- Pohledávky náhrady újmy, způsobené úmyslnými trestnými činy.
- Pohledávky daní a poplatků.
- Dlužné pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a veřejné zdravotní pojištění.
- Pohledávky náhrady přeplatků na dávkách nemocenského pojištění, důchodového pojištění, důchodového zabezpečení; na podpoře v nezaměstnanosti a podpoře při rekvalifikaci; na dávkách státní sociální podpory.

Přednostní pohledávky se uspokojují jako první. Na prvním místě se vždy uspokojují pohledávky na výživném bez ohledu na to, v jakém pořadí je pohledávka uplatněna (Zákon č. 99/1963 Sb.).

Nepřednostní pohledávky

Nepřednostní pohledávky jsou všechny ostatní dluhy, které nespádají do kategorie přednostních a které nezmiňuje zákon. Jedná se o širokou škálu dluhů:

- Půjčky od bank nebo běžné spotřebitelské půjčky a úvěry, kreditní karty.
- Neuhrazené faktury, ať už z obchodních vztahů nebo za využívané služby (voda, elektřina, plyn, ale i internet, TV...)
- Nezaplacené pokuty, jízdu načerno v MHD, smluvní pokuty apod.

Nepřednostní exekuce nemají tak vysokou prioritu jako přednostní a může se tak stát, že na jejich splacení budou muset věřitelé čekat déle, nebo i budou splaceny jen částečně. (Exekuceinfo.cz, 2024).

Splatnost pohledávky (peněžitý závazek)

Splatnost pohledávky je důležitá z hlediska určení doby plnění ve prospěch některého z účastníků vztahu. Má vliv na možnost uplatnění pohledávky u soudu a začátek běhu **promlčecí lhůty**. Splatnost znamená termín, kdy je něco splatné nebo dospělé. Můžeme ji chápat jako stanovenou lhůtu nebo dobu, ve které má být něco splněno. Splatnou

pohledávkou je pak pohledávka existující, u níž doba splnění již uplynula a stala se tedy dospělou, vymahatelnou.

Při nedodržení splatnosti pohledávky následují sankce jako penále, smluvní pokuta, úroky z prodlení, smluvní úroky.

Kdy nastává zesplatnění pohledávky

- Dohoda stran věřitel odstoupení od smlouvy a zesplatnění celé pohledávky při neplacení splátek.
- Dle právního předpisu (např. splatnost daně, správní poplatky).
- Rozhodnutím soudu (např. rozhodnutí o náhradě nákladů řízení) (Zákon č. 99/1963 Sb.).

Kdy je pohledávka po splatnosti

Následující den po uplynutí lhůty splatnosti je prvním dnem prodlení dlužníka, tím se pohledávka stává způsobilou k uplatnění před soudem.

Vzniká nárok věřitele na úhradu dlužné částky a možnost věřitele uplatnit sankce spojené s nedodržáním splatnosti dle zákona, či dle dohody stran.

Pohledávka může být i tzv. **vykonatelná** a **nevykonatelná**. Splnění vykonatelné pohledávky si může věřitel vynutit prostřednictvím soudu nebo exekutora.

Dále lze pohledávky členit na **zajištěné** a **nezajištěné**. Zákon definuje zajištěnou pohledávku jako tu, která je zajištěna majetkem dlužníka. Pohledávka nezajištěná je ta, která není kryta majetkem (Zákon č. 99/1963 Sb.).

Komunikace s věřitelem s pohledávkou po splatnosti

- V této fázi ještě jednáte většinou přímo s originálním věřitelem nebo jeho zástupcem.
- Úspěšnost jednání závisí na motivaci věřitele a jeho zkušenostech s daným dlužníkem.

Možnosti řešení dlužníka v této fázi:

- Žádost o odklad splatnosti pohledávky.
- Žádost o splátkový kalendář (s reálnou výší splátek).
- Žádost o snížení splátek, pokud jsou vysoké.
- Provést konsolidaci dluhu, získat prostředky prodejem majetku.

Komunikace s věřitelem by měla být aktivní, prokazatelná. Včasné řešení vzniklých problémů může zapříčinit snížení sankcí a vyhnout se poplatkům za soudní vymáhání a exekuční řízení.

Dohodu o uznání dluhu lze později jen obtížně zpochybnit, raději ji nepodepisujte bez odborné pomoci.

Typy promlčecích lhůt hovoříme zejména o majetkových právech v podobě finančního plnění:

Pokud právo není uplatněno včas, dochází k promlčení a dlužník již není povinen plnit. Pokud však dlužník plní po uplynutí promlčecí doby, nemá právo na vrácení toho, co již zaplatil. Nejčastěji se setkáváme s obecnou promlčecí lhůtou dle zákona č. 89/2012 Sb., která činí tři roky od vzniku povinnosti (např. splatnosti dluhu).

Další typy promlčecích lhůt:

- Právo písemně uznané dlužníkem – 10 let.
- Právo pravomocně přiznané soudem, či jiným oprávněným orgánem – 10 let.
- Právo ze zástavní smlouvy, pokud trvá zajištěná pohledávka – nikdy.
- Právo na výživné (promlčují se jednotlivá opětuující se plnění) – nikdy.
- Práva na náhradu nákladů na výživu pozůstalých – nikdy.

I v případě uznaného promlčení pohledávka úplně nezaniká, existuje (tzn. dlužník uhradit může, ale nemusí), věřitel může přistoupit k mimosoudnímu vymáhání (Zákona č. 89/2012 Sb.).

Mimosoudní vymáhání pohledávek

Pokud nereagujete na zesplatnění, věřitel většinou zahájí mimosoudní vymáhání, a to buď sám, prostřednictvím právního zástupce nebo prostřednictvím inkasní agentury

- Na základě plné moci.
- Nebo pohledávka byla poustoupena inkasní agentuře.

Oblast mimosoudního vymáhání pohledávek nesvazují prakticky žádná legislativní pravidla. Nemáme zákon o mimosoudním vymáhání a nemáme ani upraveno přenášení nákladů spojených s vymáháním (Laštovička, 2022, AIA).

Mimosoudní vymáhání je i v případě výzvy věřitele k dobrovolnému splnění povinnosti po vydání rozhodnutí soudem, rozhodcem atd.

Na co si dát z pohledu dlužníka pozor:

Zjistit původ dluhu:

- O jaký dluh se jedná.
- Jedná se o můj dluh.
- Může je po mně daná osoba vymáhat.
- Je dluh oprávněný

Zkontrolovat oprávněnost a legitimitu nákladů vymáhání v této fázi

- Nejsou náklady příliš vysoké, právo uplatnění sankcí.
- Na základě čeho, se po mně požaduje uhrazení nákladů (většinou to najdeme ve smlouvě).

- Jedná se stále o původního věřitele nebo již nového věřitele. Na koho se obrátit z žádostí o splátkový kalendář.

8.3 Exekuce

K vykonání exekuce musí existovat exekuční titul (viz. výše), který slouží jako podklad pro vznik exekuce. Na základě exekučního titulu lze podat návrh na nařízení exekuce, a to k okresnímu soudu příslušného místa bydliště dlužníka, nebo se lze obrátit přímo na exekutora. Exekutor může vykonávat svoji činnost na celém území České republiky (Justice.cz., b.d.). Pokud dlužník nevlastní žádné exekuční tituly je možnost zažádat o kopie příslušný městský soud v místě trvalého pobytu dlužníka.

Způsob provedení exekuce závisí na exekutorovi. Zpravidla je vydáno více exekučních příkazů souběžně.

Nejčastěji jsou využívány:

- Prikázání pohledávky (obstavení účtu).
- Prodej Srážky ze mzdy či jiných příjmů.
- movitých či nemovitých věc

Exekuční tituly a exekuční příkazy

Exekuční titul je odborný název pro listinu, na základě, které může být vedena exekuce a která ukládá dlužníkovi určitou povinnost, většinou povinnost zaplatit věřiteli určitou peněžitou částku (Justice.cz., b.d.).

Exekuční příkaz je rozhodnutí soudního exekutora, kterým se určuje konkrétní způsob, kterým bude provedena exekuce, některým ze způsobů uvedených v exekučním řádu (§ 47 odst. 1 ex. ř.). Proti exekučnímu příkazu není přípustný opravný prostředek. Exekuční příkaz má účinky nařízení výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu.

V exekučním příkazu je vždy uveden exekuční titul, jeho jednací číslo a který soud jej vydal (Justice.cz., b.d.).

Vybrané typy exekučních titulů a exekučních příkazů jsou uvedeny v příloze č. 1.

Důsledky exekučního příkazu pro dlužníka

- Je blokován majetek uvedený v exekučním příkazu.
- Srážky ze mzdy či jiných příjmů.
- Prikázání pohledávky (obstavení účtu).
- Prodej movitých či nemovitých věcí.

Zdroje informací o exekucích: Kde a jak zjistit aktuální exekuční situaci?

Nejlepším zdrojem je Centrální evidence exekucí (dále CEE), která je provozována, vedena a spravována Exekutorskou komorou ČR, v níž je možné zjišťovat informace o konkrétních pravomocných exekučních řízeních.

CEE neobsahuje údaje o exekucích (výkonech rozhodnutí) vedených soudy, orgány státní správy a samosprávy, finančními úřady či zdravotními pojišťovny. Jinými slovy v CEE nejsou uvedeny takové exekuce, které si instituce vymáhají sami, jedná se o pohledávky, které se nevymáhají prostřednictvím soudních exekutorů (Exekutorská komora ČR, b.d.).

Pokud dlužník nebude mít k dispozici žádné exekuční tituly je možné o kopie titulů zažádat u příslušného okresního soudu v místě trvalého pobytu dlužníka.

Údaje z centrální evidence exekucí je možné získat dvojím způsobem

Elektronicky v podobě elektronického údaje na webu www.ceecr.cz - jde o jediný a autentický zdroj. Můžete také narazit na jiné webové stránky nabízející údaje z CEE, ale u nich není zaručena správnost ani aktuálnost.

Papírově na pobočkách České pošty s Czech POINT. Osobně v podobě ověřeného výpisu v sídle Exekutorské komory v Praze nebo Brně.

Cena papírově ověřeného výpisu z CEE

Za první kompletní výpis v kalendářním roce zaplatíte zvýhodněnou cenu 75 Kč, nepřesahuje-li výpis 6 stran, v případě, že výpis obsahuje 7 a více stran, zaplatíte 100 Kč. Za druhý a další výpis v kalendářním roce zaplatíte standardní cenu, tj. 50 Kč za každou stranu. V případě výpisu na sebe získáte také informaci o oprávněném.

CEE umožňuje zjišťovat:

- Informace o konkrétních pravomocných exekučních řízeních.
- Který soudní exekutor byl pověřen provedením exekuce.
- Výši vymáhané povinnosti.
- Datum pověření soudního exekutora.
- Zda byla exekuce pravomocně odložena či zastavena.

CEE neobsahuje údaje o exekucích (výkonech rozhodnutí) vedených soudy, orgány státní správy a samosprávy, finančními úřady či zdravotními pojišťovny (Exekutorská komora ČR, b.d.).

Pohledávky u státních institucí (výkonech rozhodnutí)

Jestli nedlužím u státních institucí lze zjistit jednoduše na webových stránkách Nedlužím státu, <https://www.nedluzimstatu.cz/>. Autorem tohoto projektu je Radek Hábl z Institutu prevence

a řešení předlužení. Po vyplnění jednoduchého formuláře získáte přehled o pohledávkách vůči státu (Nedlužím státu, b.d.).

Řešení: možné u státních institucí

Pokud se zjistí dluhy u státních institucí je zde možnost zažádat o splátkový kalendář. Pokud se dluh navýšil o penále může se požádat o jeho odpuštění nebo snížení. Vždy je nutné komunikovat přímo s institucí. Převážná část státních institucí má své oddělení pohledávek.

Osvědčené tipy z praxe k zmapování zadluženosti dlužníka

Pokud je dlužník zaměstnaný, tak převážná část exekučních příkazů k provedení exekuce srážkami ze mzdy a jiných příjmů, bude u mzdové účetní podniku, u kterého je dlužník zaměstnán. Účetní si také vedou seznamy, na jakou exekuci bylo strženo a kolik peněz.

8.4 Elektronický platební rozkaz EPR, soudní řízení

EPR je exekučním titulem. Je to často používaný nástroj, který nejčastěji využívají věřitelé a vydává ho soud na základě podkladů od věřitele. EPR je druh soudního rozhodnutí, který nahrazuje rozsudek. Vydáván jen na základě tvrzení věřitele, soud nezkoumá jeho oprávnění ani výši úroků (proto je tak nebezpečný), věřitel může vymáhat částku až do výše 1 mil. Kč. Platební rozkaz musí být dlužníkovi doručen do vlastních rukou. V něm žalovanému uloží, aby do 15 dnů od jeho doručení zaplatil věřiteli uplatněnou pohledávku a náklady řízení nebo aby v téže lhůtě podal odpor u soudu, který jej vydal (Justice.cz, b.d.).

Možnosti řešení

Dlužník může podat tzv. odpor k EPR. Možné důvody ve vyjádření/odporu k EPR.

- Dluh nevznikl, či již byl uhrazen.

Je požadován v nesprávné výši.

- Pohledávka je již promlčená (promlčecí lhůta je 3 roky od zesplatnění pohledávky).
- Smluvní pokuty jsou nepřiměřené.
- U bagatelních částek jistiny do 10 000 zkoumat náklady právního zastoupení protistrany (navrhovat náklady max. do výše dlužné částky).
- Návrh splátek s doložením majetkových poměrů dlužník.

Odpor k EPR

Odpor k EPR stačí podat tzv. blanketním odporem, což znamená i bez odůvodnění a následně do 30 dnů odpor odůvodnit. Blanketním odporem je možné získat delší čas pro doplnění odůvodnění. Za situace, kdy je podán odpor ve lhůtě, platební rozkaz se ruší a soud buď nařídí

jednání za účelem vydání rozsudku nebo usnesení nebo je rovnou vydá. Po dobu pokračování řízení se zvyšuje částka úroků z prodlení a nákladů řízení, takže se zvyšuje celková částka k zaplacení (Justice.cz, b.d.).

Elektronický platební rozkaz, proti němuž nebyl podán odpor, má účinky pravomocného rozsudku. Platební rozkaz tedy představuje způsob, jak hospodárně rozhodnout o nárocích, které **nikdo nezpochybnil**.

Standardní soudní řízení

S oznámením o zahájení řízení přijde dlužníkovi od soudu i výzva k vyjádření, či předvolání na jednání. Výstupem je rozsudek nebo usnesení

Možné řešení

- Ve vyjádření i odporu k EPR lze uvádět stejné důvody viz. výše.

Všechny uváděné důvody jak ve vyjádření i v odporu k EPR musí být pravdivé a doložitelné v listinné podobě a přiloženy k vyjádření/odporu EPR.

Výsledkem řízení je vznik exekučního titulu.

████████ Rozhodčí doložka – rozhodčí řízení

Rozhodčí nález je exekučním titulem, má váhu soudního rozsudku. Klient mohl rozhodčí doložku podepsat spolu se smlouvou o spotřebitelském úvěru. Rozhodčí doložka je rozhodčí smlouva včleněná do obchodních podmínek nebo do úvěrové smlouvy. Místo soudu spor řeší rozhodce placený věřitelem. Rozhodčí nález navíc dlužníkovi ukládá, aby ihned zaplatil (odvolání není možné). Pokud to dlužník neudělá, věřitel obratem předá dluh exekutorovi. V rozhodčím řízení tak bývá velmi často uznán i takový nárok věřitele, který by u řádného soudu mohl být označen za neoprávněný.

Posloupnost: rozhodčí doložka – rozhodčí řízení – rozhodčí nález

Jak poznat neplatnou rozhodčí doložku?

Jde zejména o situace, kdy:

- Rozhodčí doložka byla skryta ve všeobecných obchodních podmínkách.
- V rozhodčí doložce není jasně uvedeno jméno rozhodce (nestačí uvést, že výběr rozhodce provede rozhodčí společnost, advokát nebo uvést seznam možných rozhodců).
- Rozhodce je ekonomicky závislý na společnosti, pro níž rozhoduje.
- Rozhodce přiznává i pohledávku, která je v rozporu s dobrými mravy.

Možné řešení

Exekuce vedená na základě neplatné rozhodčí doložky musí být zastavena. To, zda se tato situace týká konkrétní rozhodčí doložky je možné zjistit on-line zdarma na internetu:

- Pomocí aplikace Doložkomat, www.dolozkomat.cz - provozovatel Člověk v tísni.
- Na stránkách www.exekutormasmulu.cz v sekci protiprávní exekuce – zřizovatel Mgr. Petr Němec, advokát.

Je nutné mít informace o úvěrové smlouvě. Obě uvedené možnosti poskytují své služby zdarma s komplexním servisem.

Jak poznat platnou rozhodčí doložku

- Musí obsahovat informaci o způsobu zahájení a vedení rozhodčího řízení.
- Musí obsahovat informace o nákladech a odměnách rozhodce.
- Musí obsahovat informaci o tom, jak bude rozhodčí nález doručen.
- Musí být označen konkrétní rozhodce, který se bude případným sporem zabývat (v případě, že spor nebude rozhodovat stálý rozhodčí soud, což musí být rovněž uvedeno) (jakprezidtluhy.cz, b.d.).

V novém zákonu o spotřebitelském úvěru z roku 2016 jsou rozhodčí doložky ve smlouvách se spotřebiteli zakázány. Výjimkou je smlouva o rozhodci, tedy dohoda mezi stranami až v okamžiku, kdy je konkrétní spor zahájen. Dříve sjednané rozhodčí doložky jsou však platné a stále kvůli nim zůstávají statisíce lidí v exekuci (Léko, 2016).

8.5 Příjmy exekučně postižitelné a nepostižitelné

Exekutor může postihnout příjmy dle § 299 zákon 99/1963 občanský soudní řád

- Mzda, plat, odměna z dohody o pracovní činnost, odměna z dohody o provedení práce.
- Starobní důchod, invalidní důchod.
- Dávky státní sociální podpory, rodičovský příspěvek, dávky péstounské péče (pouze odměnu pěstouna).
- Peněžitou pomoc v mateřství, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a v mateřství.
- Stipendium.
- Podporu v nezaměstnanosti, odstupné.
- Nemocenské dávky

Exekučně nepostižitelné příjmy

Lze je však postihnout, pokud přijdou na bankovní účet! Viz dále

- Daňový bonus na dítě.
- Porodné, přídavek na dítě, pohřebné, příspěvek při převzetí dítěte do péče.
- Dávky v hmotné nouzi.
- Příspěvek na bydlení
- Příspěvek na péči, příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku.
- Náhrady z pojistného plnění (Člověk v tísni, 2024).

Řešení:

Sdělit a doložit zaměstnavateli počet vyživovaných osob (manžel/ka, děti). Exekuční srážky budou nižší.

■ Příkazání pohledávky (zabavení peněz na bankovním účtu)

- Dlužník není předem exekutorem informován.
- Dlužník si může vybrat jednou 3násobek životního minima, pro rok 2024 se jedná o částku 14 580 Kč.
- K zablokovanému účtu si dlužník může u banky zřídit tzv. chráněný účet. Postup, jak zřídit chráněný účet u banky je v příloze č. 2.

Exekutor nezjišťuje původ peněz a může zabavit i jinak exekučně nepostižitelný příjem. Exekutor smí obstatit i účet manžela či manželky. Účet je odblokován, až po zaplacení celé dlužné částky (Exekutorská komora, ČR, b.d.).

Řešení:

Výplatu mzdy a nepostižitelných dávek si vyjednat vyplácením v hotovosti nebo pomocí složenky. Na bankovním účtu mohou být zabaveny! Zřídit tzv. chráněný účet u banky.

■ Splátkový kalendář v rámci exekučního řízení

Institut poměrně často využíván. Soudní exekutor nemá zákonnou povinnost schválit splátkový kalendář a je otázkou, zda je exekutor k takovému postupu oprávněn – dle zákona je jeho úkolem vymoci co nejdříve dlužnou částku.

Exekutor přislíbí, že pokud bude povinný pravidelně splácet dohodnutou částku, nepřistoupí k provedení exekuce. Nicméně i po uzavření splátkového kalendáře může exekutor provést exekuci.

Skončení exekuce

Exekuční řízení může být ukončen za těchto okolností:

- Povinnost byla splněna, byl uhrazen dluhu vč. nákladů exekuce.
- Byl podán návrh na zastavení exekuce a bylo mu vyhověno.
- Došlo k zastavení exekuce na základě bagatelní či bezvýsledné exekuce.
- Dlužník vstoupil do oddlužení (insolvence) a řízení bylo zakončeno oddlužením.
- Nastaly jiné okolnosti, které brání dalšímu pokračování exekuce ((Kontrolaexekuce.cz., 2023).

Ukončenou exekuci má exekutor povinnost v registru exekucí (CEE) do 15 dnů smazat. Lze ověřit výpisem z registru exekucí. Pokud exekuce byla ukončena a záznam o ní je v registru evidován i po uplynutí zmíněných 15 dní, je nezbytné kontaktovat exekutora a požadovat nápravu. Kontakt na exekutora lze zjistit opět přímo z výpisu, konkrétně z jeho detailu.

O skončení exekuce nemusí exekutor vydávat žádné potvrzení ani rozhodnutí. Dlužníkovi bývá zasláno pouze na vlastní žádost. Oznámení o ukončení exekuce se oznamuje pouze dotčeným orgánům, osobám (tj. zaměstnavatel, banka, katastr apod.).

Pokud se ve výpisu z registru exekucí neprokáže žádný záznam o exekuci, lze jej považovat za potvrzení o bezdlužnosti (Kontrolaexekuce.cz., 2023).

Nezabavitelné minimum, exekuční srážky

Nezabavitelné minimum je část příjmů, která nepodléhá exekuci a musí být vyplacena dlužníkovi. Pokud dlužník má vyživovací povinnosti, tak se jeho nezabavitelná částka zvyšuje za každou vyživovanou osobu.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu stanoví výpočet splátky a částku, která nesmí být sražena. Způsob výpočtu základní srážky, která nesmí být sražena se odvíjí od částky životního minima podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu a částky normativních nákladů na bydlení podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Z toho vyplývá, že pokud se mění životní minimum nebo normativní náklady na bydlení, tak se vždy bude měnit nezabavitelné minimum (Justice.cz., b.d.). Detailní postup výpočtu nezabavitelné částky s vysvětlením na příkladu je v příloze č. 3.

Rada:

Dají se využívat různé kalkulačky ohledně exekučních srážek na internetu, jen je potřeba vědět, jestli se jedná o přednostní nebo nepřednostní a počet vyživovacích povinností. Kalkulačky

najdete např. na stánkách Exekutorské komory, Peníze.cz. Oddlužení je vždy bráno jako přednostní pohledávka.

8.6 Exekuce movitého majetku

Mobiliární exekuce může proběhnout, i pokud dlužník není zastižen doma, exekutor může vyměnit zámek a vstoupit do bytu. Exekutor může provádět zabavení majetku i mimo místo trvalého bydliště dlužníka, pokud má důvodné podezření, že dlužník v daném místě má nějaký majetek.

Exekutor nesmí zabavit dle § 322 Zákona č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád.

- Běžné oděvní součásti, včetně prádla a obuvi.
- Obvyklé vybavení domácnosti, (např. postel, stůl, židle, kuchyňská linka, kuchyňské nářadí a nádobí jako je např. žehlička, lednička, sporák, vařič, pračka, vytápěcí těleso, palivo, příkrývka a ložní prádlo), pokud hodnota takové věci zjevně nepřesahuje cenu obvyklého vybavení domácnosti.
- Studijní a náboženská literatura, školní potřeby a dětské hračky.
- Snubní prsten a předměty obdobné povahy (např. diplomy, rodinné klenoty, věci s věnováním).
- Zdravotnické potřeby a jiné věci, které povinný nebo člen jeho domácnosti potřebuje vzhledem ke své nemoci nebo tělesné vadě.
- Hotové peníze do částky odpovídající dvojnásobku životního minima (9.720 Kč).
- Zvířata (nikoliv hospodářská – nevztahuje se např. na krávy, ovce...)
- Je-li povinný podnikatelem, nemůže se výkon rozhodnutí týkat těch věcí z jeho vlastnictví, které nezbytně nutně potřebuje k výkonu své podnikatelské činnosti.

Změny v mobiliárních exekucích

Dle zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, je možnost při splnění určitých podmínek se mobiliární exekuci vyhnout.

Nelze zpeněžovat movitý majetek obvyklé hodnoty u zvlášť zranitelných osob:

- Osoby ve II. a III. stupni invalidity
- Starobní důchodci s nárokem na výplatu důchodu, jehož výše nepřesahuje minimální mzdu.
- Osoby, jimž vznikla vymáhaná pohledávka před dovršením 18 let věku.

Pozor! Omezení se nevztahuje na exekuce vedené pro dluhy na výživném a škody z trestné činnosti či úmyslného protiprávního jednání a újmu na zdraví.

Odklad exekuce Dobrovolné splátky

Odebráním nebo prodejem movitého majetku lze zabránit tzv. **dobrovolnou splátkou** nad rámec minimální požadované srážky stanovená zákonem.

Pokud je vedena nepřednostní exekuce, tak dobrovolná splátka je myšlena dorovnáním srážky jako u přednostní exekuce nejméně však 1 500 Kč. Jinak minimálně 1500 Kč, pokud je vedena přednostní exekuce nebo nelze srážet vůbec.

Provede-li exekutor soupis movitých věcí a dlužník mu začne hradit dobrovolnou splátku, exekutor tuto skutečnost zaznamená do CEE (další mobiliární exekuce se staví do řady, nemohou probíhat ani soupisy, dokud není první exekuce vymožena).

Exekutor nesmí od doručení žádosti Váš movitý majetek odebrat a prodat. Tuto ochranu je možno využít v každé exekuci pouze jednou.

Návrh na odklad exekuce se podává u exekutora, který vede exekuci (zákon č. 120/2001 Sb.).

Při výkonu mobiliární exekuce má dlužník právo:

- Požadovat služební odznak, exekuční příkaz.
- Nahrávat si průběh exekuce (toto zařízení nelze zabavit).
- přivolat svědky či policii.

8.7 Exekuce nemovitého majetku

Jsou dva způsoby, kterými může být postižena nemovitost dlužníka

Zástava nemovitosti

V celém znění **exekutorské zástavní právo k nemovitosti**. Účelem je pouhé zajištění pohledávky, neslouží k jejímu přímému uspokojení a nedochází tedy k prodeji nemovitosti. Dlužník může nemovitost dále obývat či jinak využívat, pro dlužníka menší důsledky (Kontrolaexekuce.cz., 2022).

Exekuční příkaz k prodeji nemovitosti

Riziko prodeje nemovitosti formou dražby je už reálné. Z výtěžku dražby by následně měla být pokryta pohledávka/y věřitele, příp. více věřitelů (Kontrolaexekuce.cz., 2022).

Prodej nemovitého majetku – možnosti obrany

Omezení představuje pouze tzv. pravidlo **přiměřenosti a výše dluhu** v kombinaci s tím, má-li dlužník v nemovitosti trvalé bydliště. Pokud dlužník v nemovitosti bydlí se svojí rodinou, mají zde trvalý pobyt a výše pohledávky bez příslušenství i odměny exekutora nepřesahuje 100 tis. Kč, musí exekutor od dražby upustit. Toto neplatí, jedná-li se o pohledávku výživného nebo pohledávku náhrady újmy způsobené poškozenému ublížením na zdraví či trestným činem

či to bylo v rozporu s dobrými mravy. Pokud výše dluhu je ve značném nepoměru k hodnotě nemovitosti nebo pokud je možné pohledávku v reálné době uhradit jiným způsobem, lze podat návrh na **zastavení exekuce pro nepřiměřenost** (Kontrolaexekuce.cz., 2022).

Příklady možností obrany v rámci exekučního řízení (návrhy na zastavení exekuce)

Návrhy na zastavení exekuce musí mít opodstatněný důvod, který může být:

- Z důvodu, že neexistuje vykonatelný exekuční titul.
- Pro nemajetnost.
- Z důvodu že dluh byl uhrazen předtím, než se povinný dozvěděl o nařízení exekuce.
- Z důvodu promlčení pohledávky, neplatnosti rozhodčího nález.
- Z důvodu postižení věcí vyloučených z exekuce

Situaci by však měl nejlépe posoudit specialista.

Řešení: Možnosti obrany při určitých skutečnostech

Pokud exekutor sepíše něco, co nepodléhá výkonu rozhodnutí - povinný musí podat návrh na zastavení exekuce dle § 268 odst. 1 písm. d) o.s.ř., lhůta je 15 dnů ode dne, kdy se o soupisu dozvěděl.

Pokud exekutor sepíše věc, která není ve vlastnictví povinného

Jedná se o velmi častý případ. Je potřeba neprodleně informovat exekutora a předložit doklady prokazující vlastnictví (faktura na jméno vlastníka, potvrzení o platbě se jménem vlastníka – toto může být výpis z účtu vlastníka předmětu).

Neuzná-li exekutor námitku, musí vlastník věcí **podat návrh na vyškrtnutí věcí ze soupisu**
– lhůta je 30 dnů ode dne, kdy se vlastník dozvěděl o soupisu.

8.8 Oddlužení

Potkáváme se se dvěma názvy, a to oddlužení nebo insolvence. Insolvence je název pro různé způsoby řešení dluhů uvedené v zákoně a to jsou: konkurs, reorganizace a oddlužení. Z toho vyplývá, že oba názvy vyjadřují v podstatě to samé, akorát oddlužení je více specifické a ukazuje na formu insolvence.

■ Způsoby oddlužení

Prodejem majetku dlužníka

Dojde k prodeji veškerého movitého a nemovitého majetku s výjimkou osobních věcí podle zákona č. 99/1963 Sb., jak uvádí § 322 (Zákon č. 182/2006 Sb.).

Plněním splátkového kalendáře s prodejem majetkové podstaty

V tomto případě musí dlužník splácet nezajištěným věřitelům částku určenou soudem a zároveň dochází k prodeji majetku dlužníka, ale je chráněno obydlí dlužníka (Zákon č. 182/2006 Sb.).

Podmínky vstupu do oddlužení

Pro vstup do oddlužení musí dlužník splňovat několik podmínek současně a to:

- Má více věřitelů (tedy nejméně 2).
- Peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a tyto závazky není schopen plnit.
- Poctivý záměr dlužníka (Zákon č. 182/2006 Sb.).

Výše splátek v oddlužení

Schopnost splácet v plné výši odměnu a hotové výdaje insolvenčního správce (dále jen IS), zároveň minimálně stejnou částku ostatním věřitelům (režim 1+1) a k tomu ještě v plné výši pohledávky na výživném ze zákona a odměnu sepisovatele (Zákon č. 182/2006 Sb.).

Minimální zákonná hranice výše splátky

Dlužník: odměna IS + hotové výdaje + DPH = 1 089 Kč → 2 178 Kč (1+1)

Manželé: odměna IS + hotové výdaje + DPH = 1 633,50 Kč → 3 267 Kč (1+1)

Srážky z příjmu dlužníka v oddlužení se řadí do přednostních pohledávek.

Pokud dlužník nemá příjmy osvědčující alespoň minimální plnění v režimu 1+1 pro vstup do oddlužení může příjem navýšit formou Darovací smlouvy, ve které se někdo zaváže, že bude pravidelně přispívat určitou peněžitou částku ve prospěch dlužníka oddlužení. Nově Darovací smlouva nemusí mít úředně ověřené podpisy (Zákon č. 182/2006 Sb.).

Návrh na povolení oddlužení

Návrh na oddlužení smí podat pouze dlužník, prostřednictvím advokáta, notáře, exekutora nebo insolvenčního správce. Odměna pro tyto osoby činí 4 000 Kč či 6 000 Kč, nehradí se předem. Nebo lze návrh podat prostřednictvím akreditovaných osob, jako jsou například neziskové organizace a podobně (Zákon č. 182/2006 Sb.).

Povinné přílohy k podání insolvenčního návrhu jsou uvedeny v příloze č. 4 dokumentu.

■ Přerušeni a prodloužení oddlužení

Oddlužení může být soudem přerušeno na dobu jednoho roku, avšak toto přerušeni může být uděleno pouze jednou. Během této doby není dlužník povinen splácet svým nezajištěným věřitelům, avšak stále musí plnit veškeré ostatní zákonné povinnosti, včetně povinnosti uvádět veškeré své příjmy. Po odstranění důvodu pro přerušeni rozhodne insolvenční soud o pokračování v oddlužení. Doba, po kterou bylo oddlužení přerušeno, se nepočítá do lhůty pro splnění oddlužení. Žádost o přerušeni musí dlužník podat k soudu a podrobně ji odůvodnit. Možnost prodloužení řízení až o půl roku (opět pouze jednou), po celou dobu v režimu daného insolvenčního řízení (nic se nemění, pouze to trvá déle),(Zákon č. 182/2006 Sb.).

■ Splnění oddlužení – osvobození od zbytku závazků

Oddlužení skončí splatil-li dlužník nezajištěným věřitelům pohledávky v plné výši.

Od zbytku dluhů bude dlužník osvobozen rozhodnutím soudu jestliže:

- Za 3 roky je uhrazeno 60 % pohledávek a náklady na IS.
- Dlužník po dobu 5 let řádně plnil povinnosti spojené s oddlužením.
- U starobních a invalidních důchodců 2. a 3. stupně končí oddlužení již za 3 roky bez ohledu na výši plnění (Zákon č. 182/2006 Sb.).

Osvobození se nevztahuje

Na peněžité tresty nebo jiné majetkové sankce, uložené dlužníkovi v trestním řízení pro úmyslný trestný čin, a dále pohledávky na náhradu škody způsobené úmyslným porušením právní povinnosti, pohledávky na výživném a pohledávky věřitelů na náhradu škody způsobené na zdraví. U těchto skupin pohledávek je tedy osvobození od jejich placení vyloučeno (Zákon č. 182/2006 Sb.).

Výhody pro dlužníka v oddlužení

- Dlužník je chráněn před vymáháním pohledávek.
- Zastaví se nárůst úroků u pohledávek.
- Dlužník po splnění podmínek v oddlužení bude osvobozen od zbytku placení závazků.

9 Prediktivní analýza rizik a dopadů v cílovém prostředí

Analýza rizik představuje proces identifikace potenciálních hrozeb a posouzení pravděpodobnosti jejich výskytu. Na základě analýzy prostředí a konzultací s pracovníky organizace jsem provedla analýzu rizik. Identifikovala jsem rizikové faktory, které by mohly ohrozit úspěšnou implementaci a realizaci Metodiky dluhového poradenství a posouzení jejich pravděpodobnosti výskytu. Dále jsem navrhla preventivní opatření k minimalizaci těchto rizik a připravila řešení pro případ jejich realizace. Tabulka rizik a doporučení k jejich eliminaci je prezentována níže:

Riziko	Řešení problému	Míra rizika	Preventivní opatření
Pracovníci nebudou ochotni pracovat s Metodikou dluhového poradenství	Školení, která by pracovníkům vysvětlila důležitost a výhody práce s metodikou. Zvýšení povědomí o pozitivních dopadech, které metodika může mít na klienty i na práci samotných pracovníků	Nízká	Průběžná komunikace s pracovníky a adaptace metodiky na základě jejich zpětné vazby.
Metodika nebude v souladu s platnými právní předpisy a regulacemi	Sledováním platných právních norem ve spolupráci s interními experty a jejich začlenění do metodiky.	Vysoká	Pravidelná revize a aktualizace metodik.
Nedostatek finančních prostředků na proškolení pracovníků.	K proškolení pracovníků budou využity interní odborníci z dluhových poraden organizace.	Nízká	Finanční ohodnocení školících odborníků. Zavedení školení do interního vzdělávání.
Fluktuace vyškolených pracovníků.	Po dobu zaškolení nových pracovníků se bude pracovat s interními odborníky a již zaškolenými kolegy.	Střední	Podpora zaměstnanců ze strany vedení. Důstojné finanční ohodnocení zaměstnanců, kvalitní pracovní vybavení.

Riziko	Řešení problému	Míra rizik	Preventivní opatření
Nedostatečná podpora vedené organizace k zavedení Metodiky dluhového poradenství.	Zajistit a získat včas souhlasu pro implementaci nového postupu v praxi.	Nízká	Společné porady vedení a pracovníků. Průběžná evaluace.

Zdroj vlastní zpracování

9.1 Návrh pilotního ověření zavedení metodického postupu v organizaci

Hlavním záměrem pilotního ověření je prověřit účinnost navržené metodiky, identifikovat oblasti, které lze zdokonalit, a získat zpětnou vazbu od pracovníků.

V průběhu pilotního ověření budou metodické postupy představeny vedení organizace a interním odborníkům s cílem minimalizovat chyby a zvýšit pravděpodobnost úspěšné implementace. Následně bude metodika představena pracovníkům, kteří s ní budou pracovat, a proběhne jejich školení a uvedení do praxe. Školení bude interaktivní a umožní pracovníkům aktivně se zapojit, pokládat otázky a sdílet své připomínky. Tyto připomínky budou následně zohledněny při finalizaci metodiky tak, aby co nejlépe vyhovovala potřebám pracovníků.

Metodický dokument bude následně pracovníkům poskytnut v elektronické formě, uložený na platformě SharePoint, která slouží jako hlavní úložiště dokumentů v organizaci. Dokument bude navržen jako interaktivní, s možností přímých odkazů na relevantní informace a nástroje, jako jsou exekuční a mzdové kalkulačky, formuláře a další. Tímto způsobem se zajistí snadný přístup k potřebným informacím a nástrojům přímo v rámci pracovního prostředí.

9.2 Evaluace pilotního ověření

Evaluace pilotního ověření bude prováděna prostřednictvím anonymního dotazníkového šetření mezi pracovníky, kteří se zapojili do pilotního projektu. Dotazník bude obsahovat otázky týkající se účinnosti metodiky, přehlednosti a použitelnosti interaktivního dokumentu, a zpětnou vazbu k průběhu a obsahu školení. Kromě toho budou pořádány individuální rozhovory s vybranými účastníky, aby bylo možné detailněji prozkoumat jejich zkušenosti a názory. Na základě shromážděných dat bude vypracována závěrečná zpráva s doporučeními pro případné úpravy metodiky a procesu zavádění do praxe.

Závěr

Zadluženost je často opomíjena nebo řešena pouze okrajově v rámci sociální práce, přestože představuje závažnou hrozbu sociálního vyloučení a chudoby. Legislativní změny v oblasti zadluženosti jsou časté a často zaměřené na zájmy věřitelů, s nedostatečným zohledněním potřeb dlužníků. V této práci jsme se zaměřili na vytvoření základní metodiky dluhového poradenství pro pracovníky organizace IQ Roma servis, která by měla posílit zohledňování zadluženosti v rámci komplexního sociálního procesu a zlepšit poskytování sociální služby.

Analýza potřebnosti v organizaci IQ Roma servis odhalila složitost tématu zadluženosti a nedostatek orientace pracovníků v této oblasti. Na základě těchto poznatků jsem vypracovala Metodický dokument pro práci s klienty v oblasti dluhů, který odpovídá konkrétním potřebám organizace.

Pilotní ověření metodiky umožní získat důležitou zpětnou vazbu od pracovníků a identifikovat oblasti pro další vylepšení. Implementace metodiky do praxe přinese organizaci nové možnosti v poskytování efektivní podpory klientům v obtížné finanční situaci.

Je nezbytné, aby sociální práce byla poskytována komplexně a zohledňovala i problematiku zadluženosti, neboť tato otázka má značný vliv na sociální stabilitu jednotlivců a komunit.

Bibliografie

- AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ, nedatováno, [Online]. Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/onas/#koordinovany-pristup> [citováno 2024-04-09]).
- AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ, 2021. [Online]. Příručka dobré praxe, Inspirace pro sociální začleňování, řešení dluhů. Copyright © Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, dostupné z: [file:///C:/Users/Uzivatel/Downloads/Dluhy_2021_09_08%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Uzivatel/Downloads/Dluhy_2021_09_08%20(1).pdf), [citováno 2024-04-09].
- ASOCIACE INKASNÍCH AGENTUR, 2022. [Online]. Češi v právu. Radek Laštovička – prezident asociace. Dostupné z: <https://www.cesivpravu.cz/blog/radek-lastovicka-inkasnim-agenturam-chybi-pravni-regulace> [citováno 2024-04-10].
- BESEDOVÁ, Magda, 2014. [Online]. Metodika vytváření sítí dluhového poradenství. In: Agentura pro sociální začleňování Copyright © Úřad vlády ČR – Odbor pro sociální začleňování (Agentura) ISBN: 978-80-7440-091-9, dostupné z: <https://docplayer.cz/19127515-Metodika-vytvareni-siti-dluhoveho-poradenstvi.html> [citováno 2024-04-11].
- ČLOVĚK V TÍSNI, 2024. [Online]. 13. 7. 2024, Exekuce v roce 2024: Jak probíhá, jak je možné ji zastavit a co všechno může exekutor zabavit, dostupně z: <https://www.clovekvtisni.cz/exekuce-8100gp> [citováno 2024-04-06].
- ČNB., nedatováno, [Online]. Česká národní banka. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Co-je-chraneny-ucet-a-jak-jej-zridit-a-uzivat/>. [citováno 2024-03-29].
- ESF, 2024. [Online]. Operační program Zaměstnanost plus. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/opz-plus> [citováno 2024-04-08].
- EXEKUCEINFO.CZ., 22. 3. 2024. [Online]. Průvodce přednostní a nepřednostní pohledávky. Dostupné z: <https://www.exekuceinfo.cz/pruvodce/prednostni-a-neprednostni-pohledavky> [citováno 2024-04-08].
- EXEKUTORSKÁ KOMORA ČR, nedatováno. [Online]. Centrální evidence exekucí. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/centralni-evidence-exekuci/22-centralni-evidence-exekuci?w=> [citováno 2024-04-08].
- FINANČNÍ SVĚT, nedatováno. [Online]. Jaký je rozdíl mezi pohledávkou a závazkem? Dostupné z: <https://financni-svet.cz/>, <https://financni-svet.cz/pujcky/jaky-je-rozdil-mezi-pohledavkou-a-zavazkem/> [citováno 2024-04-11].
- IQ ROMA SERVIS, 2024. [Online]. Zpráva o činnosti za rok: 2022. Dostupně z: <https://iqr.s.cz/wp-content/uploads/2023/06/Zprava-o-cinnosti-2022-2.pdf> [citováno 2024-04-11].
- JAK PŘEŽÍT DLUHY, nedatováno. [Online]. Rozhodčí doložky. Dostupné z: <https://jakprezitdluhy.cz/dluhy-v-cesku/rozhodci-dolozky/> [citováno 2024-04-11].
- JUSTICE.CZ., nedatováno. [Online]. Metodika výpočtu splátek pro rok 2024, dostupné z: https://insolvency.justice.cz/wp-content/uploads/2024/02/Metodika_vypoctu_splatek_od_2024.pdf [citováno 2024-04-07].

- JUSTICE.CZ, nedatováno. [Online]. Exekuční příkaz, shrnutí. Dostupné z: <https://exekuce.justice.cz/exekucni-prikaz/> [citované 2024-04-07].
- JUSTICE.CZ., nedatováno. [Online]. Exekuční titul. Dostupné z: <https://exekuce.justice.cz/exekucni-titul-2/> [citováno 2024-04-07].
- JUSTICE.CZ., [Online]. Zastavení exekuce, shrnutí. Dostupné z: <https://exekuce.justice.cz/je-prip-dan-duvod-pro-zastaveni-exekuce/>. [citováno 2024-03-29].
- KONTROLAEXEKUCE.CZ., 2022. [Online]. Exekuční příkaz k prodeji nemovitosti a zástavní právo k nemovitosti. Dostupné z: <https://www.kontrolaexekuce.cz/informace/exekuce-nemovitosti> [citováno 2024-04-07].
- KONTROLAEXEKUCE.CZ., 2023. [Online]. Ukončení exekuce po zaplacení, dostupné z: <https://www.kontrolaexekuce.cz/informace/ukonceni-exekuce> [citováno 2024-04-07].
- MATOUŠEK, Oldřich, Alois KŘIŠŤAN, 2013, Encyklopedie sociální práce. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MPSV, MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, nedatováno. [Online]. Registr poskytovatelů sociálních služeb. © Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/registr-poskytovatelu-sluzeb> [citováno 2024-04-11].
- NEDLUŽÍM STÁTU, nedatováno. [Online]. Nedlužím státu. Dostupné z: <https://www.nedluzimstatu.cz> [citováno 2024-04-11].
- LÉKO, Kristián, 2016, Lidové noviny. [Online]. Konec posvěcování nemravností, ČAK. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=16760> [citováno 2024-04-05].
- REICHEL, Jiří, 2009. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Sociologie. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3006-6.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89> [citováno 2024-04-14].
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99> [citováno 2024-03-2].
- Zákon č. 110/2006 Sb., zákon o životním a existenčním minimu. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-110> [citováno 2024-03-16].
- Zákon č. 117/1995 Sb., zákon o státní sociální podpoře. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117> [citováno 2024-03-16].
- Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-120>. [citováno 2024-03-14].
- Zákon č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-182> [citováno 2024-04-14].
- Zákon č. 257/2016 Sb., zákon o spotřebitelském úvěru. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-257> [citováno 2024-03-16].

Seznam příloh

Příloha 1: Vybrané typy exekučních titulů a exekučních příkazů.....	73
Příloha 2: Postup, jak zřídit chráněný účet u banky	74
Příloha 3: Výpočet nezabavitelné částky s vysvětlením na příkladu.....	52
Příloha 4: Přílohy k podání insolvenčního návrhu.....	53

Přílohy

Příloha 1: Vybrané typy exekučních titulů a exekučních příkazů

Vybrané typy exekučních titulů

- Rozhodnutí soudů, rozsudek, usnesení.
- Platební rozkaz, směnečný platební rozkaz.
- Soudem schválené smíry, či jiných oprávněných orgánů jako je rozhodčí nález, příkaz ČTÚ (Český telekomunikační úřad).
- Rozhodnutí vydané v rozhodčím řízení.
- Rozhodnutí jiných oprávněných orgánů státní správy a územní samosprávy (platební výměry, výkazy nedoplatků nejčastěji zdravotních pojišťoven, některé typy pokut...)
- Na základě dohody stran: uznání dluhu v podobě notářského zápisu (Justice.cz., b.d.).

Vybrané nejčastější typy exekučních příkazů

- Exekuční příkaz k provedení exekuce srážkami ze mzdy a jiných příjmů.
- Exekuční příkaz k provedení exekuce přikázáním pohledávky povinného (dlužníka) z účtu u peněžního ústavu (exekuce na bankovní účet).
- Exekuční příkaz k provedení exekuce přikázáním pohledávky z účtu manžela/ky povinného (dlužníka) u peněžního ústavu.
- Exekučního příkaz k provedení exekuce přikázáním jiné peněžité pohledávky.
- Exekuční příkaz k provedení exekuce prodejem movitých věcí.
- Exekuční příkaz k provedení exekuce prodejem nemovitých věcí.
- Exekuční příkaz k provedení exekuce pozastavením řídičského oprávnění (exekutor zruší exekuci prokáže-li povinný, že k uspokojování základních životních potřeb svých a osob, ke kterým má vyživovací povinnost, nezbytně potřebuje své řídičské oprávnění, nebo pohledávku uhradil).
- Exekuční příkaz k provedení exekuce vyklizením.
- Exekuční příkaz k provedení exekuce odebráním věci (Justice.cz., b.d.).

Příloha 2: Postup, jak zřídit chráněný účet u banky

Postup pro zřízení chráněného účtu

Nejdříve musí být bankovní účet postižen exekucí (tzv. odstavený účet). Nelze žádat v bance o konkrétní chráněný účet, ten vznikne pouze z již postiženého bankovního účtu.

Podat písemnou žádost na předepsaném formuláři všude tam, kde je dlužníkovi vyplácen tzv. chráněný příjem (zaměstnavatel, Českou správu sociálního zabezpečení, osobu, jež platí výživné, sociální dávky). Potvrzení k chráněnému účtu podle § 304d odst. 1 občanského soudního řádu lze získat na webových stránkách Justice.cz., nebo na webových stránkách Exekutorské komory ČR

Získané potvrzení zašlete exekutorovi nebo jinému orgánu, jenž nařídil exekuci bankovního účtu a požádáte, aby podle § 304d odst. 3 občanského soudního řádu informoval peněžní ústav, který spravuje zablokovaný účet, o čísle účtu, ze kterého obdržujete chráněný příjem, a čísle zablokovaného účtu, na který bude převeden chráněný příjem. Pokud na zablokovaném účtu je více exekucí nařízených různými exekutory nebo orgány, lze komunikovat s kterýmkoli z nich podle svého výběru (ČNB, b.d.) .

Užívání chráněného účtu

- Chráněný účet se řídí stejnými podmínkami, jakými se řídí běžný účet, s následujícími výjimkami:
- Chráněný účet může mít dlužník pouze jeden.
- Chráněný účet je zřízen a vede zdarma, ostatní poplatky (za platební služby, platební kartu, papírové výpisy apod.) se platí jako u běžného účtu.
- Z chráněném účtu nebude umožněno čerpat úvěr, obdobně nemusí být poskytnuto další nepřímou související služby, jako je zprostředkování cestovního pojištění apod.
- Na chráněný účet budou připsány pouze částky chráněného příjmu zaslané z účtu uvedeného v potvrzení.
- Přímo na chráněný účet platby posílat nelze.
- Peněžní ústav nemůže na chráněném účtu započíst svoji pohledávku, s výjimkou pohledávek vzniklých v souvislosti s chráněným účtem (zejm. poplatků)
- Peněžní ústav je povinen chráněný účet otevřít a vést (ČNB, b.d.).

V praxi je o chráněný účet jen velmi malý zájem, ať už z hlediska velké náročnosti si účet vůbec zřídit, tak i tím, že zřízení chráněného účtu může vzniknout pouze za předpokladu, že již máte bankovní účet zablokovaný exekutorem. Další z nevýhod je, že na něj nelze vkládat hotovost ani na něj posílat jiné platby než ty, o kterých mluví zákon.

Příloha 3: Výpočet nezabavitelné částky s vysvětlením na příkladu.

Počítá se s výší **částky životního minima** jednotlivce (pro rok 2024 je stanovena na 4 860 Kč) a s výší **normativních nákladů na bydlení pro 1 nebo 2 osoby v obci alespoň s 70 000 obyvateli** (pro rok 2024 je stanovena na 14 197 Kč)

Na osobu dlužníka se jedná o částku ve výši **dvou třetin** součtu částek životního minima a normativních nákladů.

$\frac{2}{3} \times (4\,860 \text{ Kč} + 14\,197 \text{ Kč}) = 12\,704,67 \text{ Kč}$. **Nezabavitelná částka 12 705 Kč pro rok 2024**

Na každou vyživovanou osobu a manžele se jedná o částku ve výši **jedné čtvrtiny** nezabavitelné částky

$\frac{1}{4} \times 12\,704,67 \text{ Kč} = 3\,176,17 \text{ Kč}$ **Za každou vyživovanou osobu 3 176 Kč pro rok 2024**

Ze zbývající čisté mzdy (zbytku po odečtení nezabavitelné částky) pak lze bez omezení srazit vše nad **1,5násobek součtu životního minima jednotlivce a částky normativních nákladů** (aktuální nad částku 28 585,50 Kč pro rok 2024), (Justice.cz., 2024).

Výpočet

Od čisté mzdy se odečte celková nezabavitelná částka dlužníka. Rozdíl mezi nezabavitelnou částkou a zbytkem čisté mzdy se rozdělí na třetiny

V případě **přednostní pohledávky** se dlužníkovi ze zbytku čisté mzdy přičte 1/3 rozdílu a 2/3 rozdílu se vyplatí ještě exekutorovi. V případě **nepřednostní pohledávky** se dlužníkovi ze zbytku čisté mzdy přičtou 2/3 rozdílu a 1/3 se vyplatí exekutorovi.

Pokud čistá mzda nepřesáhne nezabavitelnou částku dlužníka, nesráží se nic

Příklad:

Dlužník má čistý příjem 25 000 Kč, je ženatý a má jedno dítě.

Nezabavitelná částka na osobu dlužníka	12 705 Kč
Vyživované osoby 2x (manželka, dítě)	6 352 Kč
Nezabavitelná částka celkem	19 057 Kč

Od čisté mzdy odečteme celkovou nezabavitelnou částku dlužníka ($25\,000 - 19\,057 = 5\,943$).

Zbytek mzdy rozdělíme na třetiny ($5\,943 : 3 = 1\,981$). 1/3 zbytku mzdy je 1 981 Kč.

V přednostní pohledávce $2 \times 1\,981 = 3\,962 \text{ Kč}$ (určeno věřitelům)

$1 \times 1\,981 = 1\,981 \text{ Kč}$ (**určeno dlužníku**)

Dlužník bude mít čistou mzdu v přednostní pohledávce 21 038 Kč ($19\,057 \text{ Kč} + 1\,981 \text{ Kč}$)

V nepřednostní pohledávce $2 \times 1\,981 = 3\,962$ Kč (**určeno dlužníku**)

$1 \times 1\,981 = 1\,981$ Kč (určeno věřitelům)

Dlužník bude mít čistou mzdu v nepřednostní pohledávce 23 017 Kč. (19 057 Kč + 3 962 Kč)

Rada: Dají se využívat různé kalkulačky ohledně exekučních srážek na internetu, jen je potřeba vědět, jestli se jedná o přednostní nebo nepřednostní a počet vyživovacích povinností. Kalkulačky najdete např. na stánkách Exekutorské komory, Peníze.cz. Oddlužení je vždy bráno jako přednostní pohledávka.

Příloha 4: Přílohy k podání insolvenčního návrhu

Oddlužení je složitý proces, k jehož zdárnému ukončení je nutná celá řada podkladů a materiálů. Od klientka je proto požadováno, aby doložil veškeré materiály, nutné pro zpracování insolvenčního návrhu.

Náležitosti k návrhu oddlužení

- Příjmy za posledních 12 měsíců (potvrzení o příjmech z pracovního poměru, daňové přiznání, výpisy z účtu, rozhodnutí o přiznání mateřské, důchodu...).
- Očekávané příjmy v budoucích 12 měsících – darovací smlouva (jméno, příjmení, datum narození, bydliště dárce).
- Pracovní smlouva - živnostenské oprávnění.
- Seznam majetku – pokud se vlastní nemovitost, tak výpis LV. Auto (kopie technického průkazu).
- Bankovní účet, stavební spoření, pohledávky.
- Nájemní smlouva + náklady na bydlení.
- Údaje o vyživovaných osobách (manžel, děti) – kopie rodné listy dětí, oddací list, svěření dětí do péče a určeno výživné, Rozsudek o rozvodu.
- Listiny dokládající úpadek (včetně hrozícího) – Rozhodnutí soudu (Platební rozkaz, Usnesení soudu, Rozsudek, Rozhodčí nález). Rozhodnutí o nařízení exekuce nebo exekuční příkaz, pokud je již dluh v exekuci, smlouvy o úvěru, půjčce, o poskytnutí kreditní karty, výzvy k úhradě dluhů...
- Výpis z centrální evidence exekucí z pošty – CEE.
- Výpis účastníka řízení ze soudu, dle místa trvalého pobytu.
- Výpis z rejstříku trestu – ne starší jak 3 měsíce – doložit až nakonec.